

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Katedra pomocných věd historických a archivního studia

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Dominika Semerádová

**Českoslovenští historici a západoevropská historiografie. Sonda do kontaktů s
frankofonním světem v meziválečném období**

Czechoslovak historians and West European historiography. The probe into contacts
with French-speaking world during the interwar period

Praha 2017

Vedoucí práce: PhDr. Milada Sekyrková, CSc.

Poděkování

Chtěla bych na tomto místě poděkovat vedoucí této práce paní PhDr. Miladě Sekyrkové, CSc. za podnět ke zmapování tohoto tématu a za pomoc a ochotu při jeho zpracovávání.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 4. května 2017

.....

Podpis

Klíčová slova

historiografie – historické sjezdy – československo-francouzské vztahy – meziválečné období-edice dokumentů – Mezinárodní svaz historických věd

Key words

historiography - historical congresses – Czechoslovak-French relations – interwar period – edition of documents - International Committee of Historical Sciences

Abstrakt

Meziválečná československá historiografie byla orientována na frankofonní prostředí více než je tomu v současné době. Možností kontaktovat se s ním byla řada, jednou z nich bylo setkávání na mezinárodních odborných sjezdech a konferencích. Předkládaná bakalářská práce se zaměřuje konkrétně na účast československých historiků na VIII. Mezinárodním kongresu historických věd v Curychu v roce 1938 a dění kolem něj.

Na základě úředních dokumentů a korespondence mapuje vztahy československých badatelů se západoevropskými historiografy, zejména pak s těmi z frankofonních zemí. Vychází z rozboru programu sjezdu, analyzuje podíl československých historiků na něm, a to i pokud jde o přípravu jejich vystoupení, koordinaci se zahraničními kolegy (na základě korespondence). Program sjezdu a další informace pro účastníky využívá tato bakalářská práce i k rekonstrukci průběhu sjezdu, všímá si také neoficiálních kontaktů a k nim vybízejících doprovodných programů.

Abstract (in English)

The Czechoslovak interwar historiography was oriented more towards francophone environment than at present. There were many opportunities to contact it, for example meetings at international conferences and congresses. This bachelor thesis focuses specially on the participation of Czechoslovak historians at VIII. International Congress of Historical Sciences in Zurich in 1938 and events around it.

Based on official documents and correspondence it maps the relations of Czechoslovak scientists with Western European historiographers, especially with those from francophone countries. This bachelor thesis proceeds from the analysis of congress program and it analyses the share of Czechoslovak historians on it, including the preparation of their performance, coordination with foreign colleagues (by correspondence). The congress program and other information for participants of the congress this bachelor thesis uses also for the reconstruction of the congress course, it notes the unofficial contacts of scientists and to them inviting accompanying programs.

OBSAH

1	Úvod.....	9
2	Evropská historiografie.....	12
3	Československá historiografie	14
4	Mezinárodní svaz historických věd (CISH).....	18
4.1	Organizace.....	20
4.1.1	Valné shromáždění	20
4.1.2	Rada mezinárodního svazu historických věd.....	21
4.1.3	Komise	22
4.2	Publikace	23
4.3	Politika v CISH	25
5	Zasedání Federace historických společností východoevropských.....	27
6	VIII. Mezinárodní kongres historických věd v Curychu	31
6.1	Příprava kongresu.....	32
6.2	Příprava československých historiků na Mezinárodní kongres historických věd v Curychu.....	36
6.3	Průběh kongresu.....	39
6.4	Odborný program	47
6.5	Doprovodný program kongresu	52
6.6	Jednání komisí.....	55
6.7	Neformální kontakty československých historiků	56
6.8	Mezinárodní spolupráce po VIII. Mezinárodním kongresu historických věd v Curychu	58
7	Závěr	61
	Soupis pramenů a literatury	64
	Literatura.....	64

Nevydané prameny	66
Internetové zdroje	66
Seznam obrazových příloh:	69
Jmenný rejstřík.....	70

Seznam použitých zkratk:

AUK Archiv Univerzity Karlovy

NA Národní archiv

inv. č. Inventární číslo

kart. Karton

ČČH Český časopis historický

CISH Comité international des sciences historiques

NSDAP Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei

1 ÚVOD

Československá historiografie se začala samostatně rozvíjet až po vzniku samostatné Československé republiky v roce 1918. V té době se centrum evropské historiografie přeneslo z německého prostoru do prostoru francouzského. Není proto divu, že se českoslovenští historici v mezinárodní spolupráci obraceli zejména do prostředí frankofonního, zejména do Francie a Belgie.

Lepší mezinárodní spolupráci umožňují a umožňovaly odborné kongresy. Nejinak je tomu v dějepisectví. Mezinárodní svaz historických věd (Comité international des sciences historiques – CISH) pořádá od svého založení v roce 1926 odborné historické kongresy. Jedním z těchto kongresů byl i VIII. Mezinárodní kongres historických věd v Curychu v roce 1938, který jsem si vybrala pro svou bakalářskou práci.

VIII. Mezinárodní kongres historických věd se odehrával na přelomu srpna a září roku 1938. Jeho konání bylo tedy silně poznamenáno aktuální politickou situací, která v Evropě panovala. Ve Španělsku zuřila již dva roky občanská válka, v Itálii byl u moci fašistický režim, který ovlivňoval i historiky přítomné na kongresu v Curychu, a dokonce i v radě Mezinárodního svazu historických věd¹. A asi nejskloňovanějším tématem na kongresu byla rozpínavost nacistického Německa. Od roku 1933 vládl v Německu Adolf Hitler, jehož touha po moci vygradovala ve druhou světovou válku. 12. března 1938, tedy pouhých pět měsíců před zahájením kongresu, došlo k takzvanému Anšlusu Rakouska, tedy obsazení Rakouska Německem.

V době konání kongresu v Curychu působil na československém území lord Walter Runciman, který měl zprostředkovat jednání mezi československou vládou a Sudetoněmeckou stranou. Z tohoto důvodu Československo v době kongresu plnilo stránky snad všech západoevropských novin, a to připoutalo pozornost na československé účastníky kongresu². Necelý měsíc po ukončení VIII. Mezinárodního

¹ Jiří Lach v článku Českoslovenští historici na meziválečných mezinárodních historických sjezdech upozorňuje na činnost Gioacchina Volpeho v radě Mezinárodního svazu historických věd.

² Stloukal, Karel, VIII. Mezinárodní kongres věd historických v Curychu, 1938, s. 3

kongresu historických věd v Curychu byla v Mnichově podepsána dohoda o podstoupení československého pohraničí.

V úvodu této práce lehce nastíním evropskou a československou historiografii, jejich proudy a významné osobnosti. Práce bude zaměřena na kontakty československých historiků s francouzským prostředím, proto bude největší pozornost v rámci evropské historiografie věnována hlavně frankofonní Evropě.

V kapitole věnující se Mezinárodnímu svazu historických věd se pokusím obsáhnout chod této organizace. Stručně zmíním její historii a současnost. Na základě dostupných statut nastíním její organizaci, výkonné orgány a formu jejich práce. Krátkou pozornost věnuji také publikacím, které vycházely a vycházejí pod záštitou Mezinárodního svazu historických věd. V závěru této kapitoly zmíním některé události let třicátých, které byly silně ovlivněny politickými tlaky v jednotlivých zemích a kvůli kterým byl Mezinárodní svaz historických věd mnohdy kritizován, protože proti nim razantněji nezakročil.

Dále už se pozornost přeneseme do Curychu. Pro československé historiky začal kongres o dva dny dříve, protože se již po třetí konalo zasedání Federace historických společností východoevropských. Tato Federace sdružovala řadu vědeckých institucí a společností v prostoru od Československa po Sovětské Rusko a od Finska po Řecko. Mimo mezinárodní spolupráci sdružených vědeckých institucí a společností, se Federace zaměřovala na studium dějin východní Evropy. Československo mělo ve Federaci velmi silné postavení dané vysokým počtem sdružených organizací, ale také činností řady československých historiků uvnitř Federace.

Nejobsáhlejší částí této práce bude kapitola o VIII. Mezinárodním kongresu historických věd v Curychu. Budu se věnovat přípravě kongresu, kde vyjdu zejména z korespondence a oběžníků zaslaných národním komitétům a také z korespondence mezi Československou společností historickou, jakožto československým národním komitétem, a jednotlivými historiky. Pro větší přehlednost budou podkapitoly o přípravě kongresu děleny na práce švýcarského přípravného výboru, který zajišťoval veškerý program i technické zázemí a na přípravu československých historiků, která se týkala zejména návrhu přednášek a přihlašování delegátů a shánění finanční podpory pro přihlášené.

Podkapitola průběh kongresu se bude věnovat, jak už název napovídá, průběhu zahájení kongresu, zasedání Valného shromáždění a změnám ve vedení Mezinárodního svazu historických věd. Dále zde nebudou chybět informace o počtu přihlášených delegátů, stručný výčet československých účastníků sjezdu a také základní náčrt programových bloků. Budou také zmíněny některé události, které byly pro československé účastníky sjezdu zajímavé či klíčové.

Následovat bude výčet odborného programu, tedy přednášek, které zazněly z úst československých historiků. Přednášky budou na základě oficiálního programu VIII. Mezinárodního kongresu historických věd děleny do tematických sekcí. Další podkapitola bude věnována průběhu jednání komisí, které fungovaly při Mezinárodním svazu historických věd.

V následující kapitole pokročím od oficiálního programu k programu doprovodnému. Mnoho historiků přijelo na kongres se svými manželkami, které velmi často nevyhledávaly odborný program, věnovat se tedy budu programu pro tyto dámy, ale také bude řeč o banketech a dalších společenských událostech, které byly připraveny pro účastníky kongresu. Mimo tyto společenské akce budou zmíněny také exkurze a výlety, kterých se mohli delegáti dobrovolně zúčastnit během kongresu, ale také po jeho skončení. Krátce se také pokusím nastínit neformální kontakty československých historiků s jejich zahraničními kolegy.

Na konci práce se pokusím nastínit vývoj mezinárodní spolupráce na poli dějepisectví. Mělo by se jednat spíše o otázku, zda-li byla za daných politických podmínek v Československu vůbec možná svobodná mezinárodní spolupráce se západoevropskými zeměmi.

2 EVROPSKÁ HISTORIOGRAFIE

Již od přelomu 19. a 20. století se v historiografii objevují nové metody. Stará metoda historiografie, která se zaměřovala pouze na neživotná fakta a vyhýbala se jakékoliv mezioborové spolupráci byla nazývána historií historizující³. Stále významněji se prosazovalo propojení historie s jinými obory, velmi silnou pozici získávaly hospodářské a sociální dějiny, které sice nebyly v historiografii ničím novým, ale jejich obliba a uznání v rámci dějepisectví rychle stoupala. Sociologie a sociální dějiny rezonovaly nejen v německé historiografii, jakožto v nejvýznamnějším soudobém dějepisectví, ale i v dalších evropských zemích, zejména v západní Evropě. Své místo si na poli historického výzkumu získaly i disciplíny, u kterých není spojení s historií tak jasné, byla to například psychologie či sociální psychologie⁴.

V meziválečném období bylo Německo označeno za viníka první světové války a tento krok se promítl i do historiografie. Německé pojetí historie bylo označeno za revoluční, protože učilo netolerantnímu nacionalismu a současně s aktuální politickou situací v Evropě ztratilo německé prostředí svůj dosavadní vliv a uznání⁵. Středobod evropského dějepisectví se tak po dlouhé německé nadvládě přenesl do francouzského prostředí.

Protikladem kritizované nacionální historiografie měla být historiografie pozitivistická. Pozitivistická historiografie se zaměřuje na historické prameny a na jejich analýzu, která by ale měla být zcela apolitická a nepodléhat ani jiným vlivům, jako například nacionálním nátlakům.

Pro řadu historiků postrádalo pozitivistické dějepisectví kontext dějinné události a mezioborovou spolupráci, která by umožnila syntézu dějin. Velmi významnými kritiky byli Marc Bloch a Lucien Febvre, kteří ve Štrasburku založili periodikum *Annales d'histoire économique et sociale* v roce 1929 a také významnou francouzskou

³ KUTNAR, František a Jaroslav MAREK. *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví: od počátků národní kultury až do sklonku třicátých let 20. století*. 3., dopl. vyd., s. 478

⁴ Tamtéž, s. 469-478

⁵ Tamtéž, s. 683

historiografickou školu Annales. Kolem periodika i školy se sdružovali nejen francouzští historikové, kteří tvořili reformní větev francouzské a evropské historiografie. V Annales d'histoire économique et sociale byly publikovány studie, které představovaly nové proudy a metody dějepisectví⁶. S vydavateli tohoto periodika spolupracoval také významný belgický historik hospodářských dějin Henri Pirenne, který byl v době jeho vzniku považován za jednoho z nejvýznamnějších historiků v evropském prostoru⁷.

Francouzské prostředí bylo sice v poválečné době centrem evropského dějepisectví, ale i v prostředí německém existovala významná historiografická periodika, která konkurovala francouzským Annales d'histoire économique et sociale. V Německu existovalo od roku 1903 periodikum Vierteljahrschrift für Sozial-und Wirtschaftsgeschichte, které publikovalo podobně zaměřené studie, jako jeho francouzský konkurent⁸.

Ačkoli československé dějepisectví inklinovalo historicky spíše k historiografii německé, ve 20. a 30. letech 20. století tu byla oboustranná snaha přiblížit československé dějepisectví k francouzskému. Přispěla k tomu politická situace po první světové válce a mezinárodní vztahy obou zemí, ale také rozvoj československé historiografie. Podle Veroniky Vyčichlové, která se ve svém článku věnuje percepci školy Annales v české historiografii 20. a 30. let 20. století, měli vydavatelé Annales d'histoire économique et sociale Marc Bloch a Lucien Febvre zájem na tom, aby československé dějepisectví ovlivňovalo právě jejich periodikum⁹.

⁶ Internetové stránky periodika Annales. Histoire, Sciences Sociales <http://Annales.ehess.fr/>

⁷ VYČICHOVÁ, Veronika. *Revize pozitivistického dějepisectví a percepce školy Annales v české historiografii 20. a 30. let 20. století.*

⁸ Tamtéž, s. 29

⁹ Tamtéž

3 ČESKOSLOVENSKÁ HISTORIOGRAFIE

Pro československou historiografii byl zásadním mezníkem vznik Československa, v nové republice vznikla nová vědecká pracoviště na nově založených univerzitách v Brně, Olomouci, Husově evangelické fakultě v Praze, ale také na univerzitě v Bratislavě. Klíčovou nově zřízenou vědeckou institucí se stala Archivní škola, která byla založena v roce 1919. Archivní škola, která měla dovzdělávat vysokoškolsky vzdělané archiváře, nahradila Ústav pro rakouský dějepyt ve Vídni (Institut für Österreichische Geschichtsforschung) a umožnila tak definitivní odtržení se od německého prostředí. Mimo univerzitní půdu existovala či vznikala také celá řada odborných pracovišť, jako například Československý státní historický ústav vydavatelský založený v roce 1921, který funguje dodnes pod názvem Historický ústav Akademie věd České republiky, z archivů to byly například Archiv ministerstva vnitra, Archiv ministerstva zahraničí, Archiv Univerzity Karlovy či Archiv Národního muzea.

Meziválečné období v československé historiografii zásadně ovlivnily tři generace historiků¹⁰. První z nich je generace žáků tzv. Gollovy školy, tedy žáků Jaroslava Golla, pozitivistického historika. Tato generace historiků dosáhla svého vzdělání a profesního formování ještě na rakouskou-uherských školách a v době vzniku Československé republiky již většina z nich byla uznávanými historiky, kteří obsadili vrcholné posty v jednotlivých vědeckých institucích. V rámci této generační skupiny vznikalo ještě několik názorových skupin, pro které byl pojítkem právě pozitivismus získaný od jejich učitele Jaroslava Golla.

Jaroslav Goll také ve své práci sledoval propojení československé historiografie s historiografií evropskou, čehož chtěl dosáhnout pozitivistickým pojetím historiografie. Pozitivistická historiografie má jádro v historické kritice pramene, kterou je možné charakterizovat jako badatelský postup, který je standardizovaný, realizovaný za co nejpřesněji definovaných výchozích a průvodních podmínek. Nevýhodou této

¹⁰ KUTNAR, František a Jaroslav MAREK. *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví: od počátků národní kultury až do sklonku třicátých let 20. století*. 3., dopl. vyd., s. 701

metody, která se snaží podrobit pramen kritice tak, aby byl co nejvíce využitelný pro další bádání, je to, že je snadno překonatelná s vývojem vědy¹¹.

Ve stejných stopách šel i Gollův žák, Josef Šusta, který pokračoval se spoluprací s francouzským *Revue historique* a také navazoval četné kontakty se zahraničními historiky. Právě kontakty s evropskými kolegy, jako například se zakladateli revue *Annales d'histoire économique et sociale* Marcem Blochem a Lucienem Febvrem či s belgickým historikem zabývajícím se hospodářskými dějinami, Henri Pirenem, posunula Šustovo vnímání metodologie k syntéze dějiny a potřebě týmové práce. Pozitivismus Šusta kritizuje, protože nepřináší ucelený pohled na dějinné události. Na druhou stranu právě pozitivismu přičítá zásluhy na pozvednutí a zkvalitnění československé historické vědy¹².

Vedle Josefa Šusty do této první generace řadíme Josefa Pekaře, Václava Novotného, Jaroslava Bidla, Kamila Kroftu či Gustava Friedricha. Většina těchto historiků ukončila svůj profesní život již během trvání První republiky. Ačkoliv byla tato skupina výrazně formována Jaroslavem Gollem, názorově nebyla jednotná. Jako dvě nejvýznamnější osoby stojící na opačných stranách barikády bývají jmenováni Josef Pekař a Václav Novotný. Václav Novotný jakožto významný zástupce první skupiny, do které mimo něj můžeme zařadit například Jaroslava Bidla, byl ve svém bádání spíše konzervativní, zabýval se zejména náboženskými a politickými dějinnými problémy. Historii se snažil řešit na základě analýzy pramenů, kterou Jaroslav Goll nazval metodickým a filologickým pozitivismem. Druhým pólem byla skupina kolem Josefa Pekaře a Josefa Šusty, která se zabývala většinou hospodářskými a sociálními dějinami. Ve svém bádání byla otevřenější k syntéze a snažila se tak posunout od čisté pozitivistické analýzy pramenů k obsažení celé skutečnosti¹³.

Druhá, prostřední generace byla sice ještě vzdělána a formována za Rakouska-Uherska, ale většinu své odborné práce již vykonala po vzniku Československé republiky. Je pro

¹¹ BENEŠ, Zdeněk. *Věda jako monolog a dialog*. s. 10

¹² VYČICHLOVÁ, Veronika. *Revize pozitivistického dějepisectví a percepce školy Annales v české historiografii 20. a 30. let 20. století*.

¹³ KUTNAR, František a Jaroslav MAREK. *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví: od počátků národní kultury až do sklonku třicátých let 20. století*. 3., dopl. vyd., s. 487

ně typická velká názorová roztržičnost. Díky svobodnějšímu vědeckému prostředí, ve kterém existovala řada odborných institucí, měla tato generace mnoho badatelských a pedagogických úkolů. Generace těchto historiků byla ve většině profesně činná do vypuknutí nacistické okupace, která jejich práci často násilně ukončila. Po skončení války se ke své odborné práci vrátilo už jen pár jedinců této generace.

Druhá generace se vůči svým učitelům vymezovala nejen kritikou metodického a filologického pozitivismu a zároveň posunula oblast svého zájmu ze středověkého období do období novověku¹⁴. Větší názorová roztržičnost této generační skupiny se odvíjela od svobodnějšího prostředí samostatné republiky, ve kterém vznikala větší část jejich prací, ale také od počtu jejich učitelů, kteří se sami v rámci první generace názorově rozcházeli.

Tuto generaci tvořili například Karel Stloukal, jako žák Josefa Šusty, Václav Chaloupecký, žák Josefa Pekaře, žák Josefa Pekaře a Josefa Šusty Jaroslav Werstadt, žák Václava Novotného Jaroslav Prokeš, žákyně Jaroslava Bidla Milada Paulová či hospodářský historik Bedřich Mendl.

Právě poslední jmenovaný měl velmi dobré vztahy s kolegy z frankofonního prostředí. Díky návštěvě Henriho Pirenna v Praze a v Brně v roce 1927, kterou zprostředkoval Josef Šusta a kde se Bedřich Mendl poprvé osobně seznámil s tímto o generaci starším belgickým hospodářským historikem, byla mezi nimi navázána dlouholetá spolupráce. Bedřich Mendl překládal do češtiny Pirennova díla a oba díky četné korespondenci znali navzájem své práce. Henri Pirenne se například snažil o to, aby byla zahájena spolupráce Mendla s francouzským *Annales d'histoire économique et sociale* otištěním některé z jeho prací. Ačkoliv nebyla žádná Mendlova práce v tomto periodiku otištěna, ve francouzském prostředí byl uznávaným historikem¹⁵.

Třetí, nejmladší generací byli historici, kteří již byli vzděláváni a formováni československými institucemi. Tato generace je ze tří jmenovaných nejvíce názorově a

¹⁴ KUTNAR, František a Jaroslav MAREK. *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví: od počátků národní kultury až do sklonku třicátých let 20. století*. 3., dopl. vyd., s. 716

¹⁵ VYČICHLOVÁ, Veronika. *Revize pozitivistického dějepisectví a percepce školy Annales v české historiografii 20. a 30. let 20. století*.

metodologicky rozdílná. Je to důsledek aktuálních dobových vlivů souvisejících s politickou situací v celé Evropě, ale také práce předchozích dvou generačních skupin, které se snažily otevřít československou historiografii vlivům historiografie evropské a tím dosáhly většího názorového spektra, které tyto historiky ovlivňovalo. Jedná se o skupinu historiků, kteří se na scénu dostávají až ve 20. a 30. letech, kdy ještě stále probíhá jejich formace, většina jejich prací proto vzniká až po druhé světové válce¹⁶.

Do této generační skupiny patří například Václav Čejchan, Otakar Odložilík, Josef Macůrek, Josef Matoušek či Zdeněk Kalista.

Zdeněk Kalista je významným představitelem katolické historiografie, ke které se ale dostal až po druhé světové válce. Jako jeden z mála československých historiků se mimo svou historickou práci, v jeho případě se jednalo o období baroka, věnoval také přímo metodologii. V rámci své práce kladl také důraz na etiku dějin, kterou dával do kontrastu s pouze vědecky chápanou historií. Tento názor byl blízký i některým dalším katolickým historikům, jako například Otakaru Odložilíkovi¹⁷.

V polovině 30. let 20. století na scéně československého dějepisectví došlo ke generační výměně, kdy do pozadí začaly ustupovat osobnosti první generace a plně se prosadila generace druhá a třetí¹⁸. V důsledku generační výměny se vystupňovala kritika dosavadního stavu československé historiografie, tyto projevy kritiky zaznívaly právě z druhé a třetí generace. Zvláště silně zněly tyto hlasy při přípravě programu prvního sjezdu československých historiků, který se odehrál v roce 1937 v Hradci Králové. Kritici požadovali překonání metod Gollovy školy a také lepší organizaci ediční práce. Jako první s těmito požadavky vystoupil Jaroslav Prokeš na členské schůzi Československé společnosti historické v březnu 1936¹⁹.

¹⁶ KUTNAR, František a Jaroslav MAREK. *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví: od počátků národní kultury až do sklonku třicátých let 20. století*. 3., dopl. vyd., s. 782-783

¹⁷ BENEŠ, Zdeněk. *Dějiny, osobnost a odpovědnost. (Příspěvek k poznání historického myšlení Z. Kalisty na konci 40. let 20. století)*, s. 68

¹⁸ LACH, Jiří. *Účast československých historiků na sjezdech ve Varšavě (1933) a v Curychu (1938) a na činnosti CISH*, str. 294

¹⁹ NÁLEVKA, Vladimír. *Československá společnost historická v letech nacistické okupace.*, s. 450

4 MEZINÁRODNÍ SVAZ HISTORICKÝCH VĚD (CISH)

Mezinárodní svaz historických věd, francouzsky Comité international des sciences historiques (CISH) nebo anglicky International Committee of Historical Sciences (ICHS) je mezinárodní nevládní organizací, která sdružuje národní komitáty reprezentující historickou práci v členských zemích, ale také přidružené mezinárodní organizace²⁰. Byla založena 14. května 1926 ve švýcarské Ženevě devatenácti zakládajícími zeměmi²¹, mezi nimiž bylo i Československo zastoupené Josefem Šustou²², a funguje v souladu s usnesením přijatým na V. Mezinárodním kongresu historických věd v Bruselu v roce 1926.

Dle statut přijatých na Valném shromáždění Mezinárodního svazu historických věd 4. září 1992 v Praze a upraveného na Valném shromáždění 3. července 2005 v Sydney si Mezinárodní historický svaz klade za úkol zprostředkovávat mezinárodní historickou spolupráci mezi jednotlivými národními a mezinárodními organizacemi ve Svazu sdružených. Hlavní metodou uskutečňování mezinárodní spolupráce je pro Svaz pořádání mezinárodních kongresů historických věd pravidelně jednou za pět let. Kongres je pokaždé pořádán ve spolupráci s národním komitátem pořadatelské země, která je vybrána na kongresu předchozím. Většinu nákladů spojených s pořádáním mezinárodního kongresu historických věd hradí pořadatelská země, Mezinárodní svaz historických věd však může poskytnout finanční podporu například na výrobu

²⁰ Přidružené mezinárodní organizace jsou: Histoire du Sud-Est Européen, Histoire de l'Europe contemporaine, Histoire du droit & des institutions, Histoire économique, Éditeurs de Documents Diplomatiques (CIEDD), Histoire de la Seconde Guerre mondiale, Études byzantines, Histoire sociale, Histoire du christianisme, Histoire maritime, Histoire militaire comparée, Histoire des relations internationales, Histoire de la démographie, Histoire des Assemblées d'État, Histoire des Universités, Histoire des villes, Histoire des voyages et du tourisme, Historiographie, Histoire de la Renaissance, Histoire des femmes, Études juives, Histoire de l'éducation, Didactique de l'Histoire, Histoire de l'éducation physique et du sport, Histoire des auteurs, de la lecture et de l'édition, Histoire de l'État et de l'administration, Histoire de l'Océan Indien, Histoire de Révolution française, Études slaves, Instituto Panamericano de Geografía y Historia, Network of Global and World History Associations, Archeologia a Storia e Storia dell'Arte in Roma

²¹ Všechny zakládající země jsou: Německo, Rakousko, Belgie, Brazílie, Bulharsko, Dánsko, Španělsko, Itálie, Japonsko, Norsko, Rumunsko, Nizozemí, Portugalsko, Československo, Švédsko, Švýcarsko, Polsko, Francie a Spojené státy americké

²² FRANÇOIS, Michel. *Cinquante ans d'histoire du Comité International des Sciences Historiques*. In: Bulletin CIHS numéro 10 (1974-1976)

propagačních a informačních materiálů. Mezinárodní svaz také určuje datum kongresu a stanovuje program²³.

Činnost Mezinárodního svazu historických věd je financována z ročních příspěvků národních komitétů a přidružených mezinárodních institucí. Národní komitáty platí všechny stejně vysoké příspěvky, stejně tak přidružené mezinárodní organizace odvádějí jednotné příspěvky, jejich výše je však nižší než příspěvky národních komitétů. Z těchto příspěvků se hradí zejména fungování Svazu a případně vědecká činnost, ta je ale z větší míry financovaná z různých darů a dotací. Pokud některý z národních komitétů či přidružené mezinárodní organizace tři roky po sobě nezaplatí vyměřený roční příspěvek, ztrácí hlasovací právo. Po pěti letech neplacení ročních příspěvků je tento krok považován za dobrovolné odstoupení ze Svazu²⁴.

Sídlo Mezinárodního svazu historických věd je stejné jako sídlo pokladníka Svazu. V současné době, tedy od posledního kongresu v čínském Jinanu v roce 2015 do následujícího kongresu v polské Poznani, je pokladníkem profesor Neuchâtelské univerzity Laurent Tissot, aktuální sídlo Svazu je tedy ve švýcarském Neuchâtelu²⁵.

Pokud by se někdy v budoucnu stalo, že v Mezinárodním svazu historických věd zbyde pouze pět členských organizací, dojde ke zrušení Svazu. V tomto případě by byli určeni tři likvidátoři různých národností, kteří by zajistili převod zbylého kapitálu na vědecké instituce zbylých členů²⁶.

Dokumenty Mezinárodního svazu historických věd od jeho založení v roce 1926 až do roku 2000 se nachází ve francouzském národním archivu v Paříži, kde má tato organizace svůj fond nazvaný Comité international des sciences historiques, který je přístupný od 1. ledna 2006²⁷. Ve fondu se nachází také materiály organizací a kongresů,

²³ Statut Mezinárodního svazu historických věd (CISH) zveřejněný na internetových stránkách svazu <http://www.cish.org/index.php/fr/page-2/statuts/> (25. 4. 2017)

²⁴ Tamtéž

²⁵ Aktuální složení rady Mezinárodního svazu historických věd <http://www.cish.org/index.php/fr/page-2/bureau-2/> (25. 4. 2017)

²⁶ Statut Mezinárodního svazu historických věd (CISH) zveřejněný na internetových stránkách svazu <http://www.cish.org/index.php/fr/page-2/statuts/> (25. 4. 2017)

²⁷ Popis archivního fondu na stránkách Mezinárodního svazu historických věd <http://www.cish.org/index.php/en/presentation/archives-history/> (25. 4. 2017)

které předcházely založení Mezinárodního svazu, jsou to materiály od roku 1923. Celý fond má 14,25 běžných metrů. Ve fondu se nachází publikace Svazu, dokumenty k organizaci Svazu i jednotlivých kongresů, ale také informace o jednotlivých členských zemích²⁸.

Další institucí, která uchovává historické dokumenty Svazu, je universitní knihovna v Lausanne. Zde se nacházejí hlavně účetní dokumenty a také některé Svazem vydané publikace. K této sbírce však neexistuje žádná archivní pomůcka, která by usnadnila vyhledávání materiálů²⁹.

4.1 ORGANIZACE

4.1.1 VALNÉ SHROMÁŽDĚNÍ

Jak bylo řečeno výše, Mezinárodní svaz historických věd sdružuje národní komitáty a přidružené mezinárodní organizace, z nichž je zvolen vždy jeden delegát, který se stává členem Valného shromáždění. V případě, že by se delegát nemohl zúčastnit Valného shromáždění, může za sebe poslat zástupce, který disponuje stejně jako delegát jedním hlasem³⁰. Z důvodu rozrůstání svazu byl počet delegátů omezen na jednoho člena národního komitátu či přidružené mezinárodní organizace, ale ještě ve 30. letech 20. století, tedy na kongresech ve Varšavě v roce 1933 a v Curychu v roce 1938, připadali na každý členský stát dva delegáti. Za Československo to byli v roce 1933 Karel Stloukal a Otto Peterka a v roce 1938 Karel Stloukal a Wilhelm Wostrý, který nahrazoval nemocného Ottu Peterku³¹. Po rozdělení Československa 1993 založily oba

²⁸ Inventář fondu Comité international des sciences historiques (CISH) (1923-2000) https://www.siv.archives-nationales.culture.gouv.fr/siv/rechercheconsultation/consultation/ir/consultationIR.action?irId=FRAN_IR_004519&udId=root&details=true&gotoArchivesNums=false&auSeinIR=true (25. 4. 2017)

²⁹ Na stránkách Mezinárodního svazu historických věd lze najít pouze celkový rozsah fondu a datace <http://www.cish.org/index.php/en/presentation/archives-history/> (25. 4. 2017)

³⁰ Statut Mezinárodního svazu historických věd (CISH) zveřejněný na internetových stránkách svazu <http://www.cish.org/index.php/fr/page-2/statuts/> (25. 4. 2017)

³¹ STLOUKAL, Karel. *VII. mezinárodní kongres věd historických ve Varšavě.*, s. 552

nástupnické státy své národní komitety. Za Českou republiku je to Český národní komitét historiků, jehož prezidentem je Jaroslav Pánek a tajemníkem Jiří Kocian³².

Valné shromáždění se schází k jednání vždy na Mezinárodním kongresu historických věd a dvakrát v období mezi kongresy, dle statut to musí být nejméně jednou za tři roky, ve 30. letech 20. století se Valné shromáždění scházelo stejně. Usnášení schopné je Valné shromáždění, pokud se sejde minimálně jedna třetina všech delegátů nebo případných zástupců³³.

Noví členové Mezinárodního svazu historických věd a případné změny statut musí být schváleny minimálně dvoutřetinovou většinou všech delegátů Valného shromáždění či jejich zástupců. Stejný poměr delegátů musí být i pro vyloučení některého členského národního komitétu či přidružené mezinárodní organizace. K vyloučení ze Svazu může dojít při vážném porušení statut organizace³⁴.

4.1.2 RADA MEZINÁRODNÍHO SVAZU HISTORICKÝCH VĚD

Valné shromáždění si ze svého středu volí Radu, která čítá 11 členů, a tvoří vedení celého Svazu. V čele Rady stojí prezident, k ruce má dva viceprezidenty, generálního sekretáře a pokladníka. Dále je v radě šest radních³⁵. Ve 30. letech 20. století byla rada méně početná, volili se pouze čtyři radní³⁶.

Rada Mezinárodního svazu historických věd je zodpovědná za chod organizace, koordinuje veškerou její činnost, připravuje jednání Valného shromáždění a s předstihem zasílá podklady pro jednání jednotlivým delegátům a komunikuje s národními komitety a přidruženými mezinárodními organizacemi. Dále kontroluje Finanční komisi a předkládá Valnému shromáždění finanční zprávy a rozpočet na

³² Soupis členských národních komitétů <http://www.cish.org/index.php/fr/membres/comites-nationaux/republique-tcheque-czech-republic/> (25. 4. 2017)

³³ Statut Mezinárodního svazu historických věd (CISH) zveřejněný na internetových stránkách svazu <http://www.cish.org/index.php/fr/page-2/statuts/> (25. 4. 2017)

³⁴ Tamtéž (25. 4. 2017)

³⁵ Tamtéž (25. 4. 2017)

³⁶ STLOUKAL, Karel. *VII. mezinárodní kongres věd historických ve Varšavě.*, s. 552

následující rok. Navenek je Rada zastupována prezidentem nebo jeho zplnomocněncem³⁷.

Volba nových členů Rady se musí odehrát buď na kongresu nebo na druhém Valném shromáždění mezi kongresy. Vždy musí být nahrazen prezident a tři členové rady, pokud je tato podmínka splněna, zbytek může být zvolen znovu. Odstupující prezident může být jmenován čestným radou bez hlasovacího práva, takto se stalo při volbách na kongresech ve Varšavě i v Curychu³⁸.

Návrh a příprava volby nových členů rady Mezinárodního svazu historických věd je v rukou Jmenovací komise, kterou navrhuje Rada na prvním zasedání Valného shromáždění. Jmenovací komise je sedmičlenná, z toho tři členové musí být současně členy Rady. Pokud by se někdo chtěl ucházet o post v Radě, svou kandidaturu musí poslat skrz příslušný národní komitét či přidruženou mezinárodní organizaci nejdéle jeden rok po ustavení Jmenovací komise³⁹.

4.1.3 KOMISE

Pro konkrétní vědecké úkoly ustavuje Mezinárodní svaz historických věd jednotlivé komise. Členství v komisích není nijak vázáno na členství ve Valném shromáždění či v Radě. Každá komise má svého předsedu a svého sekretáře, všichni členové komise se společně průběžně scházejí anebo korespondenčně komunikují. Z důvodu konstantní historické práce, je členství v komisi stálé a nedochází k tak častým personálním obměnám. Komise se rozděluje na komise vnitřní a vnější. Vnitřní komise jsou přímo spjaté se Svazem a úzce s ním spolupracují, volnější spolupráce pak funguje mezi Svazem a komisemi vnějšími⁴⁰. Některé vnější komise byly zřízeny ze snahy pokrýt co nejširší záběr historických témat, je to příklad prehistorie, která měla na kongresech ve Varšavě a v Curychu vlastní sekci, dnes se však odborníci na toto téma sdružují ve vnější komisi. Zatímco vnější komise mají určitou autonomii v rámci fungování

³⁷ Statut Mezinárodního svazu historických věd (CISH) zveřejněný na internetových stránkách svazu <http://www.cish.org/index.php/fr/page-2/statuts/> (25. 4. 2017)

³⁸ STLOUKAL, Karel. *VIII. Mezinárodní kongres věd historických v Curychu*, s. 23

³⁹ Statut Mezinárodního svazu historických věd (CISH) zveřejněný na internetových stránkách svazu <http://www.cish.org/index.php/fr/page-2/statuts/> (25. 4. 2017)

⁴⁰ STLOUKAL, Karel. *VII. mezinárodní kongres věd historických ve Varšavě.*, s. 552

Mezinárodního svazu historických věd, za fungování vnitřních komisí je přímo zodpovědný svaz. Jejich činnost je pravidelně prezentována na zasedání Valného shromáždění, kde sekretář či předseda čte zprávu o činnosti a případně i předkládá finanční rozpočet⁴¹.

Počet komisí vnitřních i vnějších se proměňuje dle aktuálních potřeb Mezinárodního svazu historických věd. V době curyšského kongresu bylo zřízeno jedenáct komisí vnitřních a dokonce sedmnáct komisí vnějších. O rok později, v roce 1939, byl počet komisí vnitřních a vnějších odlišný. Vnitřních komisí bylo v roce 1939 třináct, počet vnějších komisí byl zúžen na dvanáct⁴².

V dnešní době funguje v rámci Mezinárodního svazu historických věd osm vnitřních komisí, v jejichž vedení není žádný český zástupce. Těmito komisemi jsou: Asociace afrických historiků, Mezinárodní komitét latinské paleografie, Mezinárodní komitét historické metrologie, Mezinárodní diplomatická komise, Mezinárodní komise pro historii Pobaltí, Mezinárodní asociace pro média a historii, Mezinárodní federace pro obecnou/veřejnou historii a Společnost pro mírovou historii⁴³.

4.2 PUBLIKACE

Základní publikací, která je v rámci Mezinárodního svazu historických věd vydávána, je Bulletin Mezinárodního svazu historických věd (Bulletin of the International Committee of Historical Sciences). V Bulletinu jsou uveřejňovány zprávy o činnostech jednotlivých vnitřních a některých vnějších komisí, dále zprávy z jednání Valného shromáždění a Rady či novinky ve Svazu, popřípadě i výstupy z kongresů či výtahy z přednášek. Pod tímto názvem vycházel od roku 1926 do roku 1943⁴⁴, celkem vyšlo 12 svazků. Svazky byly poměrně obsáhlé, každý čítal přibližně 500 až 600 stránek⁴⁵.

⁴¹ FRANÇOIS, Michel. *Cinquante ans d'histoire du Comité International des Sciences Historiques*. In: Bulletin CIHS numéro 10 (1974-1976)

⁴² Tamtéž

⁴³ Výčet vnitřních komisí <http://www.cish.org/index.php/fr/membres/commissions-internes/> (25. 4. 2017)

⁴⁴ <https://catalog.hathitrust.org/Record/007847102> (25. 4. 2017)

⁴⁵ FRANÇOIS, Michel. *Cinquante ans d'histoire du Comité International des Sciences Historiques*. In: Bulletin CIHS numéro 10 (1974-1976)

Druhá světová válka zastavila na nějaký čas i vydávání Bulletinu. Nápad na jeho obnovení či zavedení jiného obdobného periodika přišel až na zasedání Valného shromáždění v roce 1951. Dva roky poté, tedy v roce 1953, tak vyšlo první číslo periodika Mezinárodního svazu historických věd nazvané Informační bulletin Mezinárodního svazu historických věd (Bulletin d'information du CISH). Bulletin vychází jednou za dva až tři roky⁴⁶.

Vydávání Bulletinu není jedinou publikační činností Mezinárodního svazu historických věd. Dalším významným počinem je vydávání mezinárodní bibliografie historických věd (Bibliographie International des Science Historiques), jedná se o soupis historické bibliografie, který vyšel v členských zemích za určitý rok. První svazek tohoto díla vyšel v roce 1930 a shrnoval historickou bibliografii za rok 1926. I vydávání těchto soupisů bylo pozastaveno druhou světovou válkou, ale bylo obnoveno o něco dříve než zmiňovaný Bulletin, první poválečné vydání vyšlo již v roce 1946⁴⁷. Realizaci tohoto poměrně náročného díla měla na starosti Publikační komise, která sbírala data prostřednictvím národních komitétů⁴⁸.

Dále byly pod hlavičkou Mezinárodního svazu historických věd vydávány další publikace úzce související s činností vnitřních či vnějších komisí. Vyšla tak například Bibliografie zámořských plaveb a objevů v roce 1937 nebo Chronologický rejstřík moderní literatury v roce 1935. Od roku 1950 vychází tento typ publikací pod souhrnným označením Smíšená bibliografie (Bibliographie des Mélanges)⁴⁹.

K výčtu zmíněných publikací je možné ještě přidat informační dopisy (Lettre d'Information), nekrology významných osobností působících v prostředí Mezinárodního svazu historických věd či publikace a materiály vzniklé ještě před

⁴⁶ FRANÇOIS, Michel. *Cinquante ans d'histoire du Comité International des Sciences Historiques*. In Bulletin CIHS numéro 10 (1974-1976)

⁴⁷ Tamtéž

⁴⁸ STLOUKAL, Karel. *VIII. Mezinárodní kongres věd historických v Curychu*, s. 19

⁴⁹ FRANÇOIS, Michel. *Cinquante ans d'histoire du Comité International des Sciences Historiques*. In Bulletin CIHS numéro 10 (1974-1976)

založením Svazu⁵⁰. To vše je možné dohledat v archivním fondu Mezinárodního svazu historických věd, který je uložen ve francouzském národním archivu.

4.3 POLITIKA V CISH

Mezinárodní svaz historických věd má ve svém statutu větu, že je nevládní organizací, která má za cíl umožňovat mezinárodní spolupráci v oblasti historické práce a která nemá být ovlivňována politickými tendencemi. Úplné dodržování těchto nároků je však v takto rozsáhlé mezinárodní spolupráci velmi obtížné. Jak již bylo výše zmíněno, v případě, že by došlo k závažnému porušení pravidel i co se týče různých politických tlaků ze strany některého národního komitétu či přidružené mezinárodní instituce, může dojít k vyloučení ze Svazu. Otázkou ale zůstává, jak fungují národní komitétu a zda jsou dostatečně oprostěny od politických tlaků. Pro ilustraci lze uvést příklad Itálie, která se během fašistického režimu potýkala se silnými politickými tlaky uvnitř národního komitétu.

Italští universitní profesori, z nichž někteří byli členy italského národního komitétu a pravidelně se účastnili mezinárodních kongresů, byli nuceni Giovannim Gentilem, dvorním ideologem fašistického režimu Benita Mussoliniho, přísahat, že budou vychovávat občany přímo oddané fašistickému režimu. Mezinárodní svaz historických věd však proti tomuto nedemokratickému a nevědeckému kroku nikterak razantně nezasáhl a v důsledku tohoto na členství ve Svazu rezignoval jeden ze zakládajících členů Geatano de Sanctis⁵¹.

Tento příklad ukazuje nejen na zmíněné politické působení uvnitř národního komitétu, ale také na vliv aktuální mezinárodní politické situace na chod celého Svazu. Tento jev popisuje i Karel Stloukal ve svých člancích do Českého časopisu historického o mezinárodních kongresech 30. let.

⁵⁰ Inventář fondu Comité international des sciences historiques (CISH) (1923-2000), Publications du CISH https://www.siv.archives-nationales.culture.gouv.fr/siv/rechercheconsultation/consultation/ir/pdfUD.action?irId=FRAN_IR_004519&udId=d_5_3 (25. 4. 2017)

⁵¹ LACH, Jiří, *Účast československých historiků na sjezdech ve Varšavě (1933) a v Curychu (1938) a na činnosti CISH*, str. 300

Na VII. Mezinárodní kongres historických věd do Varšavy dorazili historici z Ruska a zároveň větší skupina ruských emigrantů, kteří svou zemi z různých, nejčastěji však politických, důvodů opustili. Karel Stloukal zmiňuje napětí, které panovalo při setkání těchto dvou skupin. Velmi výrazně toto tiché nepřátelství působilo na jednom z večerních banketů, kde byli vedle sebe posazeni bolševičtí Rusové a pražští ruští emigranti. Tyto dvě skupiny vydržely v zarytém mlčení, které sice žádný konflikt nevyvolalo, jejich nepřátelství však bylo znát⁵².

Vliv aktuální politické situace se promítl i do událostí kongresu následujícího, tedy VIII. Mezinárodního kongresu historických věd v Curychu v roce 1938. Evropa se v té době potýkala s útočností nacistického Německa. Již několik měsíců před Kongresem došlo k anšlusu Rakouska a rakouští historici v Curychu patřili k německé říšské výpravě. Současně bylo těsně před podepsáním Mnichovské dohody, a tak i vztahy mezi československými historiky a německými historiky z Československa byly v mnohém napjaté. Sílicí vliv Německa byl na curyšském kongresu do očí bijící. Jako příklady tohoto vlivu lze uvést polemiku Karla Stloukala s Wilhelmem Wostrým nebo jednání ohledně příštího místa konání zasedání Valného shromáždění, o obojím bude ještě řeč později. Dalším důkazem je také přítomnost Kurta Oberdörfera, archiváře z Mostu a současně dvorního historika NSDAP⁵³.

⁵² STLOUKAL, Karel. *VII. mezinárodní kongres věd historických ve Varšavě*, s. 549, 563

⁵³ KALISTA, Zdeněk. *Po proudu života (2)*, s. 424

5 ZASEDÁNÍ FEDERACE HISTORICKÝCH SPOLEČNOSTÍ VÝCHODOEVROPSKÝCH

Ještě před oficiálním zahájením kongresu se někteří českoslovenští historikové účastnili třetího valného shromáždění Federace historických společností východoevropských, které se konalo v Curychu 25. a 26. srpna. Československo bylo členem od založení Federace v roce 1927 spolu s dalšími zeměmi východoevropského prostoru, který byl vymezen jako prostor, jehož jižní hranice vymezovalo Německo a Itálie, na západě to bylo Československo, Polsko a Rakousko východní hranice tvořilo pochopitelně Rusko a také Ukrajina a od severu k jihu vymezovalo prostor Finsko a Řecko⁵⁴. Do založení Federace byl východoevropský prostor označován jako slovanské území⁵⁵, prostorové vymezení tomu ale již neodpovídalo, a proto už na zasedání Federace ve Varšavě byl stanoven požadavek na vytvoření národních soupisů literatury věnující se východní Evropě, aby mohl být jasně definován východoevropský prostor⁵⁶.

Federace historických společností východoevropských sdružovala historická pracoviště a instituce v zemích, které patřily podle zmíněného vymezení do východoevropského prostoru, ale nejen z nich, členskými organizacemi byly například Institut slovanských studií v Londýně, Ruská akademická unie sdružující ruskou emigraci v Paříži či Papežský východní institut v Římě⁵⁷. Nejvíce, to je jedenáct, zástupců ve Federaci mělo Polsko. Československo mělo ve Federaci celou desítku odborných institucí a pracovišť, byly to: Akademie věd a umění, Archiv země české, Československá archivní společnost, Archiv ministerstva zahraničních věcí, Historický klub, Československá společnost historická, Filozofická fakulta Karlovy univerzity, Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Slovanský ústav a Královská česká společnost nauk⁵⁸.

⁵⁴ KŁOCZOWSKI, Jerzy. *East Central Europe in the historiography of the countries of the region*.

⁵⁵ Tamtéž

⁵⁶ VLČEK, Vladimír. Josef Macůrek, s. 11

⁵⁷ KŁOCZOWSKI, Jerzy. *East Central Europe in the historiography of the countries of the region*.

⁵⁸ STLOUKAL, Karel. *VIII. Mezinárodní kongres věd historických v Curychu*, s. 4

Následovalo Rumunsko s pěti a Maďarsko se čtyřmi institucemi, dále pak byli zastoupeni Bělehrad, Riga, Tartu, Sofie či Soluň⁵⁹.

První zasedací den, tedy 25. srpna byl věnován zasedáním výkonného výboru a komisí pro redakci Bulletinu a pro Sborník slovanských starožitností. Těchto oficiálních jednání se mohl účastnit z řad československých pouze zástupce Ruské společnosti historické v Praze profesor Antonij Florovskij. Podle Karla Stloukala, který po sjezdu sepsal článek do Českého časopisu historického o průběhu kongresu, byl Antonij Florovskij požádán československou stranou, aby na jednáních ve výborech hájil československé zájmy a současně přednesl přání o nových kandidaturách, která byla předem písemně sjednána s generálním sekretářem Wincentem Franciszkem Łopacińským⁶⁰.

Na Varšavském zasedání, opět těsně před mezinárodním kongresem historických věd, byl předsedou výkonného výboru zvolen profesor Jaroslav Bidlo, který však v prosinci 1937 zemřel. Volba nového předsedy byla provedena právě na curyšském valném shromáždění, do té doby vedl Federaci místopředseda profesor Emerich Lukinich z Maďarska (Budapešť) spolu s generálním sekretářem Wincentem Franciszkem Łopacińským z Polska (Varšava).

Druhý zasedací den byl věnován jednání valného shromáždění, kterého se již účastnili všichni členové. Na programu byly administrativní záležitosti, dále financování činnosti Federace. Federace byla financována příspěvky od jednotlivých vědeckých pracovišť, která byla členy Federace. Největší podíl na financování tak mělo Polsko, které mělo nejvíce pracovišť a současně se polští členové Federace cítili zodpovědní za její chod. Československu, ale i dalším zemím bylo vytýkáno, že některé instituce platí členské příspěvky jen velmi líně. Na tomto zasedání byl zveřejněn seznam dvaceti neplacících institucí, ze kterého bylo patrné, že chod Federace je hrazen zejména

⁵⁹ KŁOCZOWSKI, Jerzy. *East Central Europe in the historiography of the countries of the region*.

⁶⁰ STLOUKAL, Karel. *VIII. Mezinárodní kongres věd historických v Curychu*, s. 4

z polských příspěvků⁶¹. Karel Stloukal tuto liknavost za československé instituce přisuzuje málo patrné činnosti Federace v Československu⁶².

Dalším bodem programu jednání valného shromáždění byla volba nových členů výkonného výboru a členů komisí. Předsedou byl zvolen Emerich Lukinich, který po Bidlově smrti Federaci řídil jako místopředseda, poprvé od založení Federace tak bylo předsednictví svěřeno jinému než československému členovi, před Jaroslavem Bidlem vedl Federaci Jan Bedřich Novák. Prvním místopředsedou byl zvolen Otakar Odložilík. Další zástupce získalo Československo v komisích, konkrétně v komisi pro redakci Bulletinu měl nově působit Josef Macůrek a v komisi pro Sborník slovanských starožitností Milada Paulová.

Odpoledne druhého jednacího dne bylo zasvěceno přednáškám. Na programu byly zařazeny čtyři přednášky, z nichž jedna byla od československého zástupce Josefa Macůrka, který promluvil na téma politických krizí ve druhé polovině 16. století v Polsku a Českých zemích (*Les crises politiques en Pologne dans la deuxième moitié du XVIme siècle et les pays tchèques*). Ještě před Josefem Macůrkem vystoupil Antonij Florovskij se svou přednáškou o Františku Skorynovi a jeho činnosti mezi Slovy, zejména v Čechách, kde v druhé polovině 17. století vydal ruskou bibli⁶³.

Federace historických společností východoevropských pořádala svá zasedání výhradně u příležitosti konání Mezinárodních kongresů historických věd. Díky událostem spojeným s vypuknutím druhé světové války a pozdějším rozdělením Evropy a velmi silným vlivem Sovětského svazu na země Východního bloku, nebylo již fungování Federace možné v předválečném měřítku. Východoevropské dějiny byly nadále silným předmětem zájmu, jen se jejich zkoumání přesunulo spíše do Ameriky, kde působila značná část polské emigrace. Ani po pádu železné opony nebyla tato Federace znovu obnovena, z potřeby polských historiků vznikl Institut středovýchodní Evropy sídlící v Lublinu, který sdružuje polské historiky zabývající se středovýchodní Evropou. Tento

⁶¹ KŁOCZOWSKI, Jerzy. *East Central Europe in the historiography of the countries of the region*.

⁶² STLOUKAL, Karel. *VIII. Mezinárodní kongres věd historických v Curychu*, s. 4

⁶³ Tamtéž, s. 6

institut spolupracuje s podobnými institucemi v Minsku, Budapešti a Lvově a společně tvoří Federation of East Central European Institutes⁶⁴.

⁶⁴ KŁOCZOWSKI, Jerzy. *East Central Europe in the historiography of the countries of the region*.

6 VIII. MEZINÁRODNÍ KONGRES HISTORICKÝCH VĚD V CURYCHU

Osmý mezinárodní kongres historických věd se konal od neděle 28. srpna do neděle 4. září 1938 ve švýcarském Curychu. Rozhodnutí o místě konání padlo již na předchozím mezinárodním kongresu historických věd ve Varšavě, kde se na druhém Valném shromáždění rozhodovalo ze třech kandidátů. O pořadatelství se ucházelo Portugalsko, Egypt a Švýcarsko. Karel Stloukal vzpomíná, že rada Mezinárodního svazu historických věd byla spíše pro Švýcarsko, ale většina členů se přikláněla k Egyptu, rozhodnutí nakonec padlo na základě hlasování, ve kterém těsně zvítězilo Švýcarsko⁶⁵.

Švýcarští pořadatelé zvažovali i možnost uskutečnit kongres v hlavním městě Bernu, ještě v některých českých oběžnících týkajících se kongresu z 10. ledna 1936 je zmiňován Bern jako místo konání⁶⁶, nakonec padla volba na Curych. Přednášky, jednání komisi a některé další doprovodné programy se konaly v budově Vysoké školy polytechnické, dobovou podobu alespoň části této budovy máme zachycenou na pohlednici, kterou poslala Milada Paulová Josefu Šustovi jako pozdrav z kongresu⁶⁷ a která je v příloze této práce, jako příloha č. 1. Tato budova se nachází v centru Curychu, nedaleko od vlakového nádraží a dodnes je hlavní budovou Vysoké školy polytechnické v Curychu⁶⁸. V oficiálním programu, který dostali účastníci kongresu je také řada plánků této budovy pro snadnější orientaci a také základní mapka okolí školy s vyznačenými kolejemi, kde se účastníci stravovali a také linkami tramvají, které ke škole jezdily⁶⁹. Tato mapka je také v příloze této práce, jako příloha č. 2.

⁶⁵ STLOUKAL, Karel. *VII. mezinárodní kongres věd historických ve Varšavě.*, s. 555

⁶⁶ NA, fond Josef Šusta, kart. 17, inv. č. 17, Comité international des sciences historiques 1938, Dopis Josefa Šusty jménem Československé společnosti historické československým historikům ze dne 10. 1. 1936

⁶⁷ NA, fond Josef Šusta, kart. 7, inv. č. 16, Korespondence, Milada Paulová

⁶⁸ Internetové stránky Vysoké školy polytechnické v Curychu (ETH Zürich) <https://www.ethz.ch/en/campus/locations/zurich-region/HG.html> (25. 4. 2017)

⁶⁹ AUK, fond Jaroslav Prokeš, kart. 17, inv. č. 244, Oficiální program kongresu VIII. Mezinárodního kongresu historických věd

6.1 PŘÍPRAVA KONGRESU

Přípravu Mezinárodního kongresu historických věd zaštiťuje vždy přípravný výbor státu, jenž kongres pořádá. V curyšském případě byl předsedou přípravného výboru Hans Nabholz, který byl ve stejném období také pokladníkem Mezinárodního svazu historických věd. Rozhodnutí o následující pořadatelské zemi proběhne vždy na závěrečné schůzi kongresu. Pořadatelská země má tedy 5 let na nachystání sjezdu.

Mezi jednotlivými sjezdy probíhají dvě zasedání komisí a ústředí Mezinárodního svazu historických věd. Na těchto zasedáních se mimo jiné upřesňuje počet sekcí, v nichž se bude přednášet a řeší další záležitosti týkající se následujícího kongresu. Přípravný výbor také musí komunikovat s národními komitáty, přes které se přihlašují jednotliví účastníci i přednášející na základě předem daných témat. Výběr témat probíhá také přes národní komitáty. Přípravný výbor s národními komitáty komunikuje korespondenčně a jejich prostřednictvím jsou i rozesílány předkongresové oběžníky s potřebnými informacemi.

Pořadatelská země má ale při sestavování programu také velmi silný vliv. Bylo zvykem, že pořadatelská země měla nárok na jednu mimořádnou sekci, která se zabývala dějinami dané země nebo její teritoriální oblasti. Například na kongresu v polské Varšavě byla zařazena sekce pro dějiny východní Evropy, která se těšila velké oblibě zejména u domácích účastníků kongresu⁷⁰. Švýcarští organizátoři se však této možnosti ve prospěch omezení počtu sekcí a získání větší přehlednosti přednášek zřekli⁷¹.

Velká nepřehlednost témat a množství rozličných přednášek bylo aktuálním tématem Mezinárodních kongresů historických věd již řadu let, proto přišel švýcarský přípravný výbor s nápadem omezit témata přednášek pouze na pár okruhů. Tento návrh byl předložen ostatním národním komitátům, které měly navrhnout témata, která by chtěly na kongresu obsáhnout. Odpovědi však byly velmi rozdílné, takže původní plán nebyl zcela naplněn.

⁷⁰ STLOUKAL, Karel. *VII. mezinárodní kongres věd historických ve Varšavě.*, s. 541

⁷¹ STLOUKAL, Karel. *VIII. Mezinárodní kongres věd historických v Curychu*, s. 12

Velmi těžkým úkolem je pro přípravný výbor zhotovit rozpis přednášek tak, aby byly umístěny do adekvátních prostor a zároveň si nekonkurovaly přednášky zvučných jmen. V Polsku se s tímto problémem vypořádali tak, že vybrané přednášky se odehrávaly ve velkých aulách a současně s nimi neběžely přednášky jiné. Od této praktiky ale Švýcaři upustili.

Mimo tvorbu programu je také potřeba zařídit ubytování a stravování pro přihlášené účastníky. Před VIII. Mezinárodním kongresem historických věd v Curychu bylo účastníkům rozesláno několik oběžníků. Ve druhém z nich, odeslaném po uzavření přihlášek k přednáškám, lze tedy uvažovat o druhé polovině roku 1937 nebo začátku roku 1938, se nacházely právě informace o ubytování a stravování účastníků kongresu a také o dopravě na kongres⁷².

Spolu s oběžníkem dostali účastníci seznam hotelů a penzionů, které budou ubytovávat kongresové hosty. V seznamu bylo ubytování rozděleno podle kvalitativní úrovně a také obsahovalo cenovou nabídku za pokoj s koupelnou či bez. Ubytovaní si mohli účastníci objednat přes dvě cestovní agentury, které zajišťovaly tyto služby pro přípravný výbor. Jednalo se o firmy Wagons-Lits/Cook a The American Express Company. K oběžníku byly připojeny dva objednávkové formuláře, každý pro jednu z těchto agentur. Formuláře měly být odevzdány v nejbližší pobočce vybrané agentury nebo poslány přímo do Curychu. V Československu, respektive v Praze, měla sídlo pouze Wagons-Lits/Cook, která sídlila Na Příkopech 26. Do objednávkového formuláře bylo také možné vyplnit, zda má dotyčná osoba zájem o pokoj pro jednu či dvě osoby⁷³. Nezávislí návštěvníci kongresu si mohli zajistit ubytování sami, na vyžádání mohli dostat od sekretáře přípravného výboru Georga Hoffmana seznam hotelů možných k ubytování⁷⁴.

Stravování účastníků kongresu bylo také centrálně řízeno. Snídaně byly zahrnuty do ceny ubytování, účastníci je tedy dostávali v místech ubytování. Obědy byly zajišťovány na kolejích, respektive v jídelnách, curyšské Polytechniky, kde bylo možné

⁷² NA, fond Josef Šusta, kart. 17, inv. č.17, Comité international des sciences historiques 1938, II. oběžník pro účastníky VIII. Mezinárodního kongresu historických věd

⁷³ NA, fond Josef Šusta, kart. 17, inv. č.17, Comité international des sciences historiques 1938, Objednávkové formuláře firem Wagons-Lits/Cook a The American Express Company

⁷⁴ NA, fond Josef Šusta, kart. 17, inv. č.17, Comité international des sciences historiques 1938, II. oběžník pro účastníky VIII. Mezinárodního kongresu historických věd

zakoupit si také večeři či jiné občerstvení v průběhu dne⁷⁵. Cena obědů měla být stanovena na 2 švýcarské franky a večeře měla stát 1,50 švýcarských franků⁷⁶.

Přípravný výbor také zajistil slevu 30 % na dopravu vlakem. Zlevněné jízdenky si mohli účastníci zakoupit u přepravních společností ve své zemi nebo po předložení účastnické legitimace také v kancelářích jmenovaných cestovních agentur zajišťujících ubytování⁷⁷. Účastnickou legitimaci dostal přihlášený účastník po uhrazení účastnického příspěvku ve výši 25 švýcarských franků, která majitele opravňovala účastnit se veškerého odborného i doprovodného programu a na základě této legitimace zdarma obdržel i doprovodné publikace. Pro studenty historie na univerzitách byl účastnický příspěvek snížen na 12 švýcarských franků. Pokud si některý s kongresistů na kongres přivezl svou rodinu, její členové měli účastnickou legitimaci za stejnou cenu jako studenti, získali stejná práva, pouze nedostali doprovodné publikace⁷⁸.

Organizační výbor má také na starosti prezentaci pořádající země. V Polsku proto dostali všichni přihlášení účastníci nespočet publikací týkajících se Polska a polských dějin⁷⁹. Švýcaři byli v tomto ohledu střídmejší a účastníci obdrželi pouze dvě brožurky, první o Švýcarsku a druhou o jeho dějinách⁸⁰. Na druhou stranu si ale švýcarští organizátoři dali práci a od všech přednášejících si nechali předem poslat výtah jejich přednášek a vytvořili dvousvazkové dílo s názvem VIII. Mezinárodní kongres historických věd Curych 1938. Představené přednášky (VIIIe Congrès International des Sciences Historiques Zurich 1938. Communications présentées⁸¹) s výtahy přednášek a pojednáními o aktuální situaci v historiografii v jednotlivých zemích. První svazek dostali přihlášení účastníci před zahájením kongresu a druhý při příjezdu. Výtahy přednášek byly publikovány ve čtyřech jazycích, francouzštině, angličtině, němčině a

⁷⁵ NA, fond Josef Šusta, kart. 17, inv. č.17, Comité international des sciences historiques 1938, II. oběžník pro účastníky VIII. Mezinárodního kongresu historických věd

⁷⁶ NA, fond Josef Šusta, kart. 17, inv. č.17, Comité international des sciences historiques 1938, Seznam hotelů ubytovávajících kongresové hosty

⁷⁷ NA, fond Josef Šusta, kart. 17, inv. č.17, Comité international des sciences historiques 1938, II. oběžník pro účastníky VIII. Mezinárodního kongresu historických věd

⁷⁸ NA, fond Josef Šusta, kart. 17, inv. č.17, Comité international des sciences historiques 1938, I. oběžník pro účastníky VIII. Mezinárodního kongresu historických věd

⁷⁹ STLOUKAL, Karel. *VII. mezinárodní kongres věd historických ve Varšavě.*, s. 542-543

⁸⁰ STLOUKAL, Karel. *VIII. Mezinárodní kongres věd historických v Curychu*, s. 28

⁸¹ Tamtéž, s. 28

italštině. Publikace je řazena podle sekcí, v nichž se přednášelo. Tím, že výtahy přednášek posílali samotní přednášející z různých zemí, je v publikaci dost velký nesoulad mezi jednotlivými příspěvky, někteří přednášející zaslali pečlivý výtah, jiní se spokojili pouze s několika stěžejními body přednášky⁸². Obdobné publikace známé jako book of abstracts bývají součástí většiny vědeckých kongresů i dnes, na posledním Mezinárodním kongresu historických věd v čínském Jinanu, obdrželi přihlášení delegáti v kongresovém balíčku CD s těmito abstrakty nebo si je mohli stáhnout na internetových stránkách kongresu⁸³.

Vedle již zmíněných úkolů, které musí přípravný úkol splnit pro zdárné uskutečnění kongresu, figurují ještě další na první pohled nedůležité body, se kterými je potřeba počítat. Je to například zařízení fungování pošty či zřízení informační kanceláře pro kongresové delegáty. Na curyšském kongresu fungovala speciální poštovní pobočka, která se starala pouze o korespondenci kongresových účastníků. Poštovní zásilky pro účastníky kongresu nemusely být označeny přesnou adresou, stačilo na ně napsat „VIIIe Congrès International des Sciences Historiques à Zurich“, tím byly automaticky posílány do centrální kongresové kanceláře, kde si je mohli účastníci kongresu vyzvednout⁸⁴.

Potřebné informace našli účastníci v brožurkách, které dostali před zahájením kongresu, měli ale možnost zeptat se na případné dotazy ve zmíněné centrální kongresové kanceláři či někoho z organizačního výboru či jejich pomocníků, kteří na svém oblečení nosili červeno-bílou stuhu⁸⁵. Účastníci se tak mohli dozvědět nejen o odborném programu, ale také o programu doprovodném, o kterém bude řeč později.

⁸² STLOUKAL, Karel. *VIII. Mezinárodní kongres věd historických v Curychu*, s. 28

⁸³ Internetové stránky kongresu v čínském Jinanu <http://www.ichschina2015.org/cms/dhwxw/1132.jhtml> (25. 4. 2017)

⁸⁴ AUK, fond Jaroslav Prokeš, kart. 17, inv. č. 244, Informace pro účastníky kongresu

⁸⁵ AUK, fond Jaroslav Prokeš, kart. 17, inv. č. 244, Informace pro účastníky kongresu

6.2 PŘÍPRAVA ČESKOSLOVENSKÝCH HISTORIKŮ NA MEZINÁRODNÍ KONGRES HISTORICKÝCH VĚD V CURYCHU

Pro československé historiky začala příprava na další kongres v podstatě již na předchozím Mezinárodním kongresu historických věd ve Varšavě. Ačkoliv Karel Stloukal v hodnocení Varšavského kongresu v článku v Českém časopise historickém výslovně píše, že pro československou historickou práci nepřinesl kongres mnoho převratných podnětů, ale jednalo se spíše o přátelské setkání se zahraničními kolegy a jejich prací. Jeden úkol si však českoslovenští historici vytyčili, bylo to založení řádného národního komitétu, který by jim usnadnil a ještě více zpřístupnil spolupráci s Mezinárodním svazem historických věd⁸⁶.

V roce 1935 tak došlo k založení Československé společnosti historické jakožto národního komitétu, který měl nově sdružovat československé historiky. Vznik Československé společnosti historické inicioval Jan Opočenský, který na 12. března 1935 svolal předběžnou poradou v Historickém semináři Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze o založení této společnosti jakožto národního komitétu Mezinárodního svazu historických věd a současně jako domácí buňku, která by umožnila lepší organizaci historické práce. Přes protesty Josefa Pekaře, který ve vzniku společnosti viděl konkurenci k Historickému klubu, jemuž předsedal, byl nakonec schválen návrh, který přednesl Karel Stloukal a byl zvolen přípravný výbor, který měl připravit všechny úřední náležitosti důležité pro vznik společnosti a připravit první valnou schůzi tohoto komitétu sdružujícího české a slovenské historiky. Předsedou přípravného výboru byl zvolen Jan Opočenský. První řádná valná hromada se odehrála 23. listopadu 1935, na které bylo zvoleno první řádné předsednictvo v čele s Josefem Šustou. Josef Šusta vedl společnost dva roky, v listopadu 1937 se stal Josef Šusta po zemřelém Josefu Pekařovi starostou Historického klubu, a tak odstoupil z vedení společnosti, aby nekumuloval funkce. Na jeho místo byl zvolen Karel Stloukal⁸⁷.

⁸⁶ STLOUKAL, Karel. *VII. mezinárodní kongres věd historických ve Varšavě.*, s. 562-564

⁸⁷ NÁLEVKA, Vladimír. *Československá společnost historická v letech nacistické okupace.*, s. 447-451

Koordinaci a výběr československých delegátů na VIII. Mezinárodní kongres historických věd v Curychu měl na starosti předseda Československé společnosti historické, jakožto národní komitét Mezinárodního svazu historických věd, Josef Šusta. Josef Šusta komunikoval s přípravným výborem a dalšími světovými osobnostmi ohledně přípravy kongresu. Tento úkol měl na starosti už před předchozím Mezinárodním kongresem historických věd ve Varšavě. Ačkoliv se nakonec Josef Šusta kvůli svému zdravotnímu stavu kongresu neúčastnil, byl pro československé přípravy na kongres nepostradatelným, zejména díky svým bohatým kontaktům v Československu, ale především v zahraničí, jeho jméno znělo v prostředí Mezinárodního svazu historických věd velmi zvučně.

Švýcarští pořadatelé, jmenovitě předseda přípravného výboru a současný pokladník Mezinárodního svazu historických věd Hans Nabholz, poslali 10. prosince 1935 dopis členským národním komitétům, ve kterém jim představili chystanou formu odborného programu, rozdělení na dopolední a odpolední část a časové a množstevní omezení přednášek z důvodu zabránění tematické roztržitosti. Dále také vyzvali národní komitét, aby zaslali své návrhy témat nejpozději do 31. ledna 1936. Pro inspiraci poslali v příloze také návrhy tematických sekcí, které sestavily francouzský a ruský komitét⁸⁸.

Na základě předchozí výzvy švýcarského přípravného výboru, napsal Josef Šusta 10. ledna 1936 dopis, ve kterém se obracel na širokou historickou obec. V něm stručně vyjádřil obsah přichozí švýcarské výzvy. Nejprve představuje, jakou formou by měly probíhat přednášky „...aby nebyl (kongres) zaplaven chaotickou směsí přednášek libovolně nadhozených...Bylo zásadně určeno, že v dopoledních hodinách kongresu se povedou diskuse plenární opřené o přednášky k tomu vhodné v počtu nejvýše 30 temat obecného dosahu. Odpoledne budou určena pro přednášky v sekcích...celkový počet jejich nemá tu přesáhnout 130 temat“ Dále Šusta jménem předsednictva Československé společnosti historické klade otázku, kdo by chtěl přispět na kongresu svou přednáškou:

⁸⁸ NA, fond Josef Šusta, kart. 17, inv. č.17, Comité international des sciences historiques 1936/1937, Dopis předsedy švýcarského přípravného výboru Hanse Nabholze z 10.12.1935

„Předsednictvo historické společnosti čs., obrací se tudíž proto k Vám s dotazem, měli byste některé thema z kteréhokoliv oboru věd historických za vhodné, aby se stalo podkladem přednášky a úvah v obecných nebo sekčních schůzích a byl – li byste nadto snad ochoten krátkou přednáškou na kongresu podstatu jeho vyložiti nebo k diskusi o thematu tom se přihlásiti. Bylo by dobře, kdyby z naší strany také slušný počet takových podnětů vyšel. Ježto o otázce chceme v celku uvažovati na výborové schůzi Čs. Společnosti historické, prosíme, abyste nám případnou svou odpověď dal do 25. ledna 1936.“⁸⁹

Mimo témat vhodných k přednesení na kongresu také Josef Šusta aktivně vyhledával historiky, jejichž účast na kongresu by mohla přinést úspěchy pro celou československou historiografii. Současně také vyjednával se státními institucemi finanční podporu pro ty historiky, kteří měli na kongresu vystoupit se svým příspěvkem. Jiří Lach ve svém článku o účasti československých historiků na kongresech ve Varšavě a v Curychu zmiňuje, že Bedřich Mendl dostal od Ministerstva školství a národní osvěty 2 500 Kčs, Karel Stloukal obdržel 3 000 Kčs a Otakar Odložilík 2 800 Kčs, vychází z osobního spisu Bedřicha Mendla uloženého v Archivu Univerzity Karlovy⁹⁰.

Doklad o tom, že se Šusta snažil získat finance pro přihlášené historiky na tuto nákladnou výpravu a současně také zvyšovat povědomí o blížícím se kongresu, se nachází také v zápisu z výroční schůze Československého ústředí pro mezinárodní spolupráci duševní konané dne 29. ledna 1937 v místnostech České akademie věd a umění na straně 6 dole, kde se píše:

„Předseda upozorňuje, že se připravuje Mezinárodní kongres pro dějiny reálních věd v Praze v září letošního roku, je přirozené, že naše komise bude jednání sledovati s největším zájmem. Podobně bude naším úkolem upozornit vládu na připravovaný

⁸⁹ NA, fond Josef Šusta, kart. 17, inv. č.17, Comité international des sciences historiques 1938, Dopis Josefa Šusty jménem Československé společnosti historické československým historikům ze dne 10. 1. 1936

⁹⁰ LACH, Jiří, *Účast československých historiků na sjezdech ve Varšavě (1933) a v Curychu (1938) a na činnosti CISH*, str. 302

kongres historických věd v Curychu v r. 1938 a požádati ji, aby vycházela laskavě vstříc žádostem o příspěvky přihlášených účastníků“⁹¹

To, že bylo pro československé historiky téměř nemožné odjet na kongres do Švýcarska bez finančních příspěvků dokazují nejen vzpomínky Zdeňka Kalisty, který v nich zmiňuje své prvotní rozhodnutí odjet do Curychu na vlastní náklady a na drahý hotel, ve kterém se původně v Curychu ubytoval⁹², ale také dopis Vladimíra Groha Josefu Šustovi z 15. ledna 1936, ve kterém navrhuje své téma přednášky a mimo jiné také píše: „Pokud jde o mezinárodní kongres historický ve Švýcarsku, nemohu se zavázati k účasti, nebude-li zaručena podpora státu na úhradu výloh.“⁹³

Na začátku roku 1937 probíhalo také přihlašování se na kongres. Dne 10. února 1937 rozeslal Josef Šusta, jménem Československé společnosti historické jakožto členského národního komitétu, první oběžník VIII. Mezinárodního kongresu historických věd s finálním soupisem témat navržených národními komitétu a současně s ním také přihlašovací lístek na kongres. V dopise tlumočí výzvu přípravného výboru, aby se přihlašovací lístky nejprve shromáždili v národních komitétu a až posléze byly hromadně poslány do Curychu. Při vyplňování přiloženého přihlašovacího lístku bylo možné se přihlásit jako řadový účastník kongresu, ale také bylo možné se přihlásit s konkrétní přednáškou, kterou by chtěl dotýčný přednést na kongresu. Termín do kterého musely být přihlašovací lístky odevzdány byl pro československé účastníky a účastnice stanoven na 1. března 1937⁹⁴.

6.3 PRŮBĚH KONGRESU

V neděli 28. srpna v 11 hodin dopoledne v gotickém chrámu sv. Petra se konalo slavnostní zahájení kongresu. Během slavnostního zahájení se uskutečnila volba předsedy a místopředsedů sjezdu, předsedou byl zvolen úřadující předseda

⁹¹ NA, fond Josef Šusta, kart. 17, inv. č.17, Comité international des sciences historiques 1937, Zápis z výroční schůze Československého ústředí pro mezinárodní spolupráci duševní konané 29.1.1937

⁹² KALISTA, Zdeněk. *Po proudu života* (2), s. 420, 424

⁹³ NA, fond Josef Šusta, kart. 17, inv. č.17, Comité international des sciences historiques 1938, Dopis Vladimíra Groha Josefu Šustovi

⁹⁴ NA, fond Josef Šusta, kart. 17, inv. č.17, Comité international des sciences historiques 1938, Zápis z výroční schůze Československého ústředí pro mezinárodní spolupráci duševní konané 10.2.1937

Mezinárodního svazu historických věd Harold William Vazeille Temperley, místopředsedové byli zvoleni z řad početnějších delegací, za Československo to byl Karel Stloukal. Během zahajovacího ceremoniálu zazněla také řada proslovů a uvítání, které vysvětlovaly smysl Mezinárodního svazu historických věd a pořádání kongresů a také vzpomínaly na zemřelé členy. Ve Stloukalově článku je zmínka o opomenutí profesora Jaroslava Bidla právě v těchto vzpomínkách⁹⁵.

Po dopoledním slavnostním zahájení kongresu bylo na programu valné shromáždění Mezinárodního svazu historických věd, které se odehrálo ve velké posluchárně curyšské Vysoké školy polytechnické. Valného shromáždění se účastnili delegáti z každé členské země, celkově se mělo jednat o 96 delegátů, ve skutečnosti se zástupci členských států sešli jen v počtu 56 zástupců. Na této schůzi byly do Mezinárodního svazu historických věd přijaty nové státy, které doplnily stávajících 48 států. Novými členy se tak stala Čína, Vatikán a Irsko⁹⁶. Dalšími body programu byly organizační záležitosti, jako například nový organizační řád komisí a ustavení dvou nových. Dalším bodem bylo přednesení zprávy generálního sekretáře Mezinárodního svazu historických věd profesora Michela Lhéritiera, která byla následně otištěna v Bulletinu. Dále zazněla zpráva pokladníka svazu profesora Hanse Nabholz.

Na své funkce během valného shromáždění dobrovolně rezignovali dosavadní předseda Harold William Vazeille Temperley, pokladník Hans Nabholz a přisedící Ital Vincenzo Ussani. Na programu byl proto návrh jmenovací komise, která navrhla kandidátní listinu nové rady. Jako nový předseda byl navržen Američan Waldo Gifford Leland, který si již práci pro svaz vyzkoušel jako pokladník, byl proto delegátům dobře znám. Na funkci místopředsedů byli navrženi Nicolae Jorga z Rumunska a dosavadní pokladník Švýcar Hans Nabholz, pokladníkem byl zvolen profesor moderních dějin na Oxfordské univerzitě Ernest Llewellyn Woodward, podle tradičních zvyklostí se tak sídlo Mezinárodního svazu historických věd přesunulo do Oxfordu. Generálním sekretářem zůstal Francouz Michel Lhéritier. Prezidium bylo ještě doplněno o přisedící členy, kterými byli zvoleni François-Louis Ganshof z Belgie, Polák Marcell Handelsmann,

⁹⁵ STLOUKAL, Karel. *VIII. Mezinárodní kongres věd historických v Curychu*, s. 8

⁹⁶ STLOUKAL, Karel. *VIII. Mezinárodní kongres věd historických v Curychu*, s. 21

Němec Robert Holzmann a Gioacchino Volpe z Itálie⁹⁷. Národnostní složení rady tak bylo velmi vyrovnané a žádná země neměla v radě dva zástupce. Pro většinu zvolených členů Rady byl tento post novinkou, nějakou funkci před tímto zvolením zastávali pouze Waldo Gifford Leland, Michel Lhéritier a Hans Nabholz, dalších šest členů bylo nováčky⁹⁸.

Jako poslední na tomto valném shromáždění zaznělo pozvání od Gioacchina Volpeho na příští kongres do Itálie, kde v Římě měla vyrůst úplně nová budova přímo pro kongresy. Pozvání bylo přijato s povděkem a všichni delegáti se rozešli s tím, že druhá schůze byla naplánována po další neděli, tedy po oficiálním ukončení kongresu.

Pro většinu účastníků končil sjezd již v sobotu 3. září v odpoledních hodinách závěrečnou schůzí, na které zazněly proslovy přípravného výboru, poděkování všem přítomným, zhodnocení celého sjezdu. Zazněly také informační zprávy z jednání komisí. Promluvil také staronový generální sekretář Michel Lhéritier, ale hlavně dosavadní předseda Temperley, který také veřejně oznámil personální změny v prezidiu Mezinárodního svazu historických věd. Tím také předal pomyslné žezlo novému předsedovi Waldo Giffordu Lelandovi, který také pronesl krátký projev. Poslední slova kongresu patřila ale opět odstupujícímu předsedovi Temperleymu, který poděkoval za dosavadní spolupráci a za mohutného potlesku prohlásil v 18 hodin VIII. Mezinárodní kongres za skončený.

Pro delegáty Mezinárodního svazu historických věd však kongres pokračoval, na nedělní 15. hodinu bylo naplánované druhé Valné shromáždění. Z československého pohledu bylo toto shromáždění zajímavé uvedením Wilhelma Wostrého mezi delegáty, který tak nahradil nepřítomného delegáta Ottu Peterku. O jeho jmenování se zasadil Karel Stloukal, druhý delegát Československa. Hlavním bodem jednání druhého valného shromáždění byly zprávy o činnostech jednotlivých komisí, nejprve byly

⁹⁷ Temps dostupné na stránkách francouzské národní knihovny <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k263681n/f2.item.r=zurich.zoom> (25. 4. 2017)

⁹⁸ Seznam členů rady Mezinárodního svazu historických věd <http://www.cish.org/index.php/fr/page-2/archives-et-histoire/liste-des-membres-du-bureau-1926-2010/> (25. 4. 2017)

předneseny zprávy komisí vnitřních a poté následovaly zprávy o činnostech komisí vnějších. Zprávy byly přednášeny ve francouzštině, angličtině, němčině či italštině.

Karel Stloukal ve svém hodnocení v Českém časopisu historickém zmiňuje neustále rostoucí počet komisí a s ním související rozpínající se záběr témat, které Mezinárodní svaz historických věd pojímá. Přiznává obavy z tohoto obrovského kolosu, ve kterém bude čím dál těžší pro menší státy jako Československo se prosadit. Doposud mělo Československo velmi dobré zastoupení, ale podle Stloukala nebude schopno reagovat na rozrůstání svazu co do počtu historiků. Jako jediného zástupce slovanských států, který by tento nárůst mohl stíhat vidí Polsko⁹⁹.

Po zprávách o komisích následovala ekonomická rozvaha odstupujícího pokladníka Hanse Nabholze. A po této rozvaze těsně před definitivním ukončením sjezdu přednesl Karel Stloukal pozvánku na příští schůzi komitétu do Prahy na rok 1939. Tuto nabídku přednesl nejprve během kongresu soukromě předsedovi Lelandovi a sekretáři Lhéritierovi, kteří návrh již předem uvítali i z důvodu, že se v Praze mělo zasedání konat již v roce 1936, ale českoslovenští historici dali přednost rumunským kolegům, kteří měli o pořádání také zájem. Leland s Lhéritierem přednesli během kongresu československý návrh na poradní schůzi prezidia, kde tento požadavek narazil. Nakonec byl ale přijat s podmínkou, že druhé zasedání v období mezi kongresy bude v Berlíně. O aktuální politické situaci vypovídá i pokračování tohoto jednání. Když pozvánku do Prahy podepsal také druhý československý delegát Wilhelm Wostrý, zástupce sudetských Němců, byl návrh jednomyslně přijat s velkým nadšením říšských Němců. Bylo rozhodnuto, že se sjezd uskuteční 18. května 1939. Vzhledem k politické situaci bylo Československo nakonec zproštěno závazků přijatých v Curychu souvisejících s pořádáním Valného shromáždění. Dokládá to dopis z 29. listopadu 1938, který Josefu Šustovi zaslal generální sekretář Mezinárodního svazu historických věd Michel Lhéritier. V dopise píše, že po dohodě s předsedou svazu Waldo Giffordem Lelandem navrhuje odročení tohoto Valného shromáždění kvůli současné situaci

⁹⁹ STLOUKAL, Karel. *VIII. Mezinárodní kongres věd historických v Curychu*, s. 25

v Československu, ale ptá se na názor československých zástupců, proto se spojil nejen s Josefem Šustou, ale také s Karlem Stloukalem¹⁰⁰

Po schválení pražského zasedání ukončil předseda Waldo Gifford Leland valné shromáždění s poděkováním přípravnému výboru a jeho předsedovi Hansu Nabholzovi, ocenil všechny dosavadní členy prezidia a jejich práci, a nakonec pozval všechny přítomné na oslavy 12. výročí Mezinárodního svazu historických věd v Ženevě, které se měly konat 6. září, tedy v den, kdy se zakladatelé poprvé sešli.

Většina programu, tedy přednášek a diskusí se konala v budově Vysoké školy polytechnické. Odborné referáty byly děleny do 15 tematických sekcí a jedné nečíslované speciální sekce věnované historické demografii. Počet sekcí byl stejný jako na předchozím Varšavském kongresu¹⁰¹. Rozdíly však najdeme v zaměření sekcí, byly zavedeny čtyři nové sekce, konkrétně numismatická, pro dějiny mimoevropských zemí, pro dějiny vojenství a pro Mezinárodní ústředí pro syntézu. V důsledku zavádění nových sekcí byly některé předchozí sekce sloučeny s jinými nebo byly zrušeny.

V rámci sekcí jsou v programu kongresu rozděleny referáty do dopoledních a odpoledních bloků. V úvodu programu je také poznámka, že dopolední řečníci mají na svůj výstup nejvíce 40 minut času a odpolední vystupující už jen 30 minut. Po každém referátu následoval prostor pro diskusi. V případě, že se referáty týkaly podobného tématu, následovala diskuse až po přednesení posledního z této skupiny.¹⁰² V programu kongresu bylo rozplánováno celkem 335 přednášek, na předchozím jich bylo o 35 méně, je tedy vidět, jak se historická obec rozrůstala natolik, že byli pořadatelé nuceni omezit počet přednášejících¹⁰³.

Na kongres se přihlásilo téměř 1200 účastníků, do tohoto počtu jsou započteny i ženy či jiný doprovod jednotlivých historiků. Dle vzpomínek Karla Stloukala měl tento sjezd

¹⁰⁰ NA, fond Josef Šusta, kart. 17, inv. č. 17, Comité international des sciences historiques 1938, Dopis Michela Lhéritiera z 29. 11. 1938

¹⁰¹ FRANÇOIS, Michel. Cinquante ans d'histoire du Comité International des Sciences Historiques. In Bulletin CIHS numéro 10 (1974-1976)

¹⁰² AUK, fond Jaroslav Prokeš, kart. 17, inv. č. 244, Oficiální program VIII. Mezinárodního kongresu historických věd v Curychu, s. 3

¹⁰³ STLOUKAL, Karel. *VIII. Mezinárodní kongres věd historických v Curychu*, s. 13

menší účast než předchozí sjezd ve Varšavě. Stloukal uvádí dva hlavní důvody tohoto jevu. Zaprvé je to menší účast domácích historiků, ve Varšavě byla prý téměř polovina všech zúčastněných z domácích řad, zatímco do Curychu se přihlásilo 187 švýcarských účastníků. Druhým důvodem byla bezesporu nejistá politická situace v Evropě, kvůli které někteří z přihlášených, dokonce i z řad řečníků na kongres vůbec nedorazili. Celkový počet účastníků se ale i přes to pohyboval kolem 1000. Dalším jevem, který poukazoval na současné rozložení politických sil v Evropě, byl počet německých účastníků sjezdu. Němci z říše v době konání kongresu již společně s rakouskými účastníky měli hned po domácích Švýcarech nejvyšší zastoupení čítající 180 členů, k tomuto číslu se někdy přičítali ještě Němci, kteří na kongres přijeli z jiných evropských států, jako například z Polska, Československa, Belgie ale i Švýcarska¹⁰⁴. Článek v Bulletinu Mezinárodního svazu historických věd, který vznikl u příležitosti 50. výročí vzniku Svazu a věnuje se jeho historii uvádí, že z 1200 přihlášených přijel do Curychu pouze 770 osob. Jako nejvýznamnější důvod absencí označuje právě, již zmíněnou, politickou situaci v Evropě¹⁰⁵.

Zastoupení československých historiků na VIII. Mezinárodním kongresu historických věd v Curychu čítalo 44 přihlášených účastníků, z nichž 19 tu vystoupilo se svým referátem. Výběr československých zástupců měl na starosti Josef Šusta. V tomto počtu účastníků figurují ovšem i již zmiňovaní českoslovenští Němci, kterých na kongres dorazilo 8 z původně 14 přihlášených a také zástupci jiných národností z Československa, na tomto kongresu to byl však pouze Antonij Florovskij. Československá národnost byla na kongresu zastoupena 23 účastníky z 28 původně přihlášených. I přes četné absence byla ale Československá delegace početnější než na předchozím kongresu ve Varšavě¹⁰⁶. Na Varšavském sjezdu reprezentovalo Československo v řadách přednášejících pouze 5 historiků byli jimi Jaroslav Bidlo, Quido Vetter, Bedřich Mendl, Otakar Odložilík a Karel Stloukal. K tomuto počtu však musíme ještě připočíst dva přednášející z řad československých Němců Ottu Peterku a

¹⁰⁴ STLOUKAL, Karel. *VIII. Mezinárodní kongres věd historických v Curychu*, s. 9

¹⁰⁵ FRANÇOIS, Michel. *Cinquante ans d'histoire du Comité International des Sciences Historiques*. In Bulletin CIHS numéro 10 (1974-1976)

¹⁰⁶ STLOUKAL, Karel. *VIII. Mezinárodní kongres věd historických v Curychu*, s. 10

Josefa Pfitznera a pak také dva ruské emigranty v Československu Antinije Florovského a Petra Savického¹⁰⁷.

V neklidné době, kdy se kongres odehrával, bylo cítit napětí mezi československými zástupci na kongresu a jejich německými kolegy z Československa. Například Wilhelm Wostrý, který byl v programu uveden jako zástupce Prahy (pražské německé univerzity). Na kongresu byl ale v doprovodu Kurta Oberdörfera, který byl archivářem v Mostě a současně dvorním historikem NSDAP¹⁰⁸. Současně však nebyla spolupráce československých historiků s německými historiky z Československa úplně nemožná. Právě Wilhelm Wostrý byl Karlem Stloukalem pozván na závěrečné shromáždění Mezinárodního svazu historických věd, kde společně podepsali pozvánku na zasedání valného shromáždění v Praze v roce 1939¹⁰⁹. Právě Wilhelm Wostrý byl také zástupcem německých historiků z Československa, tuto funkci narychlo převzal po Ottu Peterkovi, který těsně před kongresem onemocněl, a proto nemohl do Curychu přijet.

V oficiálním programu najdeme u jednotlivých přednášejících za jejich jménem v závorce město, kde v dané době působili. U přednášejících z Československa to byla Praha, s dvěma výjimkami. První byl profesor Jindřich Šebánek, který byl na kongresu vyslancem Masarykovy univerzity v Brně a druhou byl Eugen Perfeckij z bratislavské Univerzity Komenského. Za instituce sídlící v Praze byli vysláni: Karel Stloukal za Českou akademii věd a umění a současně za Historickou společnost a Univerzitu Karlovu, Jaroslav Prokeš za Královskou českou společnost nauk a současně za archiv ministerstva vnitra, za Univerzitu Karlovu a za Historický ústav Bedřich Mendl, taktéž za Univerzitu Karlovu Otakar Odložilík, Bedřich Jenšovský za Archiv země České, za Archiv hlavního města Prahy Miloš Václav Kratochvíl, za Národní muzeum a Numismatickou společnost Gustav Skalský a za skupinu revue Ruch filozofický Josef Pelikán. Za Univerzitu Komenského v Bratislavě byl na kongresu přítomen Václav Chaloupecký, který byl současně jako nejstarší člen jmenován vůdcem československé delegace¹¹⁰.

¹⁰⁷ STLOUKAL, Karel. *VII. mezinárodní kongres věd historických ve Varšavě*, s. 543

¹⁰⁸ KALISTA, Zdeněk. *Po proudu života (2)*, s. 424

¹⁰⁹ STLOUKAL, Karel. *VIII. Mezinárodní kongres věd historických v Curychu*, s. 27

¹¹⁰ Tamtéž, s. 10

Vedle oficiálně vybraných historiků se do Curychu rozhodl také odjet Zdeněk Kalista, který byl dle svých pamětí z procesu výběru historiků, kteří měli vystoupit na kongresu, zcela vynechán a nebyl mu dán žádný prostor. Kalista se doslovně zmiňuje, že dostal pouze cyklostylovaný formulář a nikdo se na něj neobrátil osobně¹¹¹. Je velmi pravděpodobné, že onen formulář, který zmiňuje, byl dopis předsedy Československé společnosti historické Josefa Šusty, z 10. ledna 1936, kterým vybízí své kolegy, aby se přihlásili k přednáškám¹¹².

Zdeňku Kalistovi nebyla původně ani přiznána žádná finanční podpora na cestu, i tak se rozhodl vyjet sám. Těsně před odjezdem mu ale byl přiznán příspěvek 2000 Kčs¹¹³. Ještě před začátkem kongresu kritizoval Kalista výběr témat, se kterými českoslovenští historici na kongres jeli. Sám by si představoval, aby se více zabývali současnou politickou situací, konkrétně ohrožení Československa a vlastně celé Evropy nacistickým Německem. Proto si sám Kalista jako jeden z cílů své cesty vytkl otevřít tuto otázku alespoň během odborných diskusí po referátech nebo také při soukromých setkáních s historiky ostatních evropských zemí, zejména s francouzskou, německou a švýcarskou delegací. Jako svého spojence v tomto úkolu si vybral československého historika Josefa Matouška, který se konference oficiálně účastnil jako jeden z 18 československých referujících a stejně jako Zdeněk Kalista, nebyl spokojen s výběrem témat, která měli českoslovenští zástupci na kongresu prezentovat¹¹⁴. Tento již předem Kalistou kritizovaný výběr zcela neaktuálních témat zpětně potvrzuje i Karel Stloukal ve svém článku do Českého časopisu historického, kde proces vybírání témat pro mezinárodní kongres nazval mylnou úzkostlivostí. Stloukal jako jediné aktuální přednesené téma označil přednášku Wilhelma Wostrého o národnostních problémech v Čechách během revoluce v roce 1848¹¹⁵.

¹¹¹ KALISTA, Zdeněk. *Po proudu života* (2), s. 419

¹¹² NA, fond Josef Šusta, kart. 17, inv. č. 17, Comité international des sciences historiques 1938, Dopis Josefa Šusty jménem Československé společnosti historické československým historikům ze dne 10. 1. 1936

¹¹³ KALISTA, Zdeněk. *Po proudu života* (2), s. 423

¹¹⁴ Tamtéž, s. 421

¹¹⁵ STLOUKAL, Karel. *VIII. Mezinárodní kongres věd historických v Curychu*, s. 14

Důsledkem zmíněné přednášky Wilhelma Wostrého byla polemika s Karlem Stloukalem. Wostrý přednesl svůj příspěvek, který byl objektivně a precizně zpracován. Jeho slovům bedlivě naslouchalo mnoho Němců, kteří po skončení odměnili Wostrého dlouhým a hlasitým potleskem. Ve své řeči zmínil Wostrý Františka Palackého, který v roce 1848 přiznával sudetským Němcům právo na odtržení se od Čech. Na toto tvrzení reagoval v následné polemice Karel Stloukal, který tento z kontextu vytržený výrok, vysvětlil všem posluchačům v širším kontextu Palackého tvrzení, které již v debatě o národnostní otázce 25. ledna 1849 označil za nemožné, protože vznikla velká nenávisť mezi Čechy a Němci, která ale před tím neexistovala. Tato Stloukalova obrana Palackého a Československé svobody byla zaznamenána i některými zahraničními novinami, jako například pařížskými Temps¹¹⁶.

Konání Mezinárodního kongresu historických věd si zaslouží pozornost nejen z řad odborníků, ale také médií. Nejinak tomu bylo při konání VIII. Mezinárodního kongresu historických věd v Curychu. Pro pařížské Temps psal speciální příspěvky z kongresu francouzský historik Marcel Dunan. Jedná se o celkem dva krátké články, první z nich byl otištěn 30. srpna 1938 na druhé stránce. Příspěvek byl napsán už 28. srpna a popisuje slavnostní zahájení kongresu¹¹⁷. Druhý článek vyšel o den později, tedy 31. srpna také na druhé stránce, tentokrát však v rubrice ze zahraničí. Zde se píše o proběhlé volbě nové rady Mezinárodního svazu historických věd¹¹⁸.

Kongresu se bezpochyby věnovaly i některé švýcarské noviny. Z elektronicky dostupných švýcarských periodik však nelze tyto informace ověřit.

6.4 ODBORNÝ PROGRAM

Jak již bylo řečeno výše, přednášky se konaly v budově vysoké školy polytechnické a byly tematicky děleny do 15 sekcí a jedné speciální demografické. První přednášky

¹¹⁶ STLOUKAL, Karel. *VIII. Mezinárodní kongres věd historických v Curychu*, s. 15 „Intervence, kterou jsem uplatnil proti Wostrému, zbudila pozornost i v zahraničním tisku, kde na př. referent pařížského Tempsu ji glosoval jako jeden z nejzdařilejších diskusních zásahů na kongresu.“ Toto tvrzení nelze ověřit z dostupných výtisků Temps na internetové stránce francouzské Národní knihovny.

¹¹⁷ Temps dostupné na stránkách francouzské národní knihovny <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k2636808/f2.item.r=zurich.zoom>

¹¹⁸ Temps dostupné na stránkách francouzské národní knihovny <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k263681n/f2.item.r=zurich.zoom>

zazněly v pondělí 29. srpna. Díky velkému množství přihlášených řečníků, bylo nemožné navštívit všechny přednášky, protože se program jednotlivých sekcí překrýval. Každý posluchač tak musel zvážit své preference a navštívit pro něj jen ty nejzajímavější výstupy.

První sekce nesla název Prehistorie a protohistorie (Préhistoire et protohistoire), tato sekce měla nejmenší zastoupení na kongresu, na toto téma na kongresu promluvili pouze tři historici, žádný z nich však nebyl zástupcem Československa.

Ve druhé sekci s názvem Dějiny starověku a klasická archeologie (Histoire ancienne, Archeologie classique) už najdeme zástupce československých historiků. Mezi řečníky byl Evžen Stein s mandátem od pražské Karlovy univerzity se svým referátem v pondělí odpoledne o přetrvávajících myšlenkách na římský principát (Das Fortleben des römischen Prinzipatsgedanken), dalším vystupujícím byl brněnský zástupce Vladimír Groh, který ve čtvrtek ráno přednesl svůj příspěvek o počátcích abecedy (Les origines de l'alphabet). Posledním z trojice československých historiků druhé sekce byl Victor Leopold Ehrenberg, který přednášel v pátek odpoledne o Aristofanovi a problémech sociálních a hospodářských dějin (Aristophanes und die Probleme der Sozial- und Wirtschaftsgeschichte).

I v následující, tedy třetí sekci nazvané Pomocné vědy, archivy a organizace historické práce (Sciences auxiliares, archives et organisation du travail historique) mělo Československo mezi přednášejícími své zástupce. Zástupcem z brněnské univerzity byl Jindřich Šebánek se svým příspěvkem z pondělního odpoledne o moderních listinných padělcích a jejich odhalení (Zu den modernen Urkundenfälschungen und ihrer Feststellung). Druhým zástupcem byl zástupce pražské univerzity a vedoucí Archivu ministerstva vnitra Jaroslav Prokeš, jehož příspěvek na téma Základní otázky ochrany a uchování písemných památek (Grundsätzliches über Schutz und Erhaltung der schriftlichen Denkmäler) zazněl ve čtvrtek odpoledne.

Numismatická sekce s pořadovým číslem čtyři byla méně obsáhlejší než předchozí dvě, ale i přesto v ní mělo Československo svého zástupce. Byl jím Gustav Skalský s mandátem od pražské univerzity a jeho příspěvek ze čtvrtečního odpoledne se týkal Numismatických podmínek vývoje cen (Les conditions numismatiques de l'histoire des

prix)¹¹⁹. Tato sekce byla zavedena nově, na předchozích kongresech patřily příspěvky tohoto tématu pod pomocné vědy. Program této sekce byl primárně pod dikcí Numismatické komise, která hrubý program načrtla ještě před tím, než byly osloveny národní komitety k tomu, aby navrhly témata přednášek. Dokládá to dopis Gustava Skalského Josefu Šustovi, kde Šustovi popisuje průběh jednání o tématech na konferenci a že konečné rozhodnutí padne na zasedání Numismatické komise, které se mělo uskutečnit společně se zasedáním Valného shromáždění v Bukurešti v roce 1936¹²⁰.

Pátá sekce, která se zabývala Středověkem a Byzancí (Moyen-Âge et Byzance), byla velmi obsáhlá. Mezi přednášejícími však nebyl žádný československý zástupce.

V následující, šesté sekci, která svou pozornost věnovala Novověkým dějinám do roku 1914 (Temps modernes jusqu'à 1914) bylo československé zastoupení poměrně početné. Svůj referát zde představil již zmiňovaný Wilhelm Wostrý jako zástupce Německé univerzity v Praze, mluvil ve čtvrtek odpoledne o Problému vícenárodnostního státu během české revoluce v roce 1848 (Das Problem des Nationalitätsstaats in der böhmischen Revolution des Jahres 1848). Druhým, také již zmiňovaným pražským zástupcem byl Josef Matoušek, který se zabýval tureckou otázkou v diplomacii protireformace (La question turque dans la diplomatie de la Contre-réforme), svůj referát přednesl v pátek dopoledne. Posledním československým zástupcem v této obsahově velmi bohaté sekci byl Václav Čejchan, který referoval na téma M. A. Bakunin a česká politická emigrace v 60. letech (M. A. Bakunin und die böhmische politische Emigration in den 60. Jahren).

Stejně jako první sekce měla sedmá sekce zaměřená na Historii mimoevropských zemí (Histoire des pays non européens) pouhé tři přednášející, z nichž ani jeden nebyl československý zástupcem. I zde se jedná o nově zavedenou sekci.

¹¹⁹ AUK, fond Jaroslav Prokeš, kart. 17, inv. č. 244, Oficiální program VIII. Mezinárodního kongresu historických věd v Curychu

¹²⁰ NA, fond Josef Šusta, kart. 17, inv. č. 17, Comité international des sciences historiques 1938, Dopis Gustava Skalského Josefu Šustovi

Osmá sekce se na Mezinárodním kongresu historických věd v Curychu zabývala Dějinami náboženství a církevními dějinami středověku a novověku (Histoire des religions, histoire ecclésiastique (Moyen-Âge et temps modernes)). Československo zde mělo dva své zástupce. Prvním byl Antonij Vasil'jevič Florovskij, historik ruského původu. V Praze působil na Ruské právnické fakultě a také právě na Univerzitě Karlově, od níž měl mandát na tento kongres. Florovskij přednesl ve čtvrtek odpoledne svůj příspěvek na téma Českomoravští jezuité a orientální Evropa (Les Jésuites tchécomoraves et l'Europe orientale). Druhým přednášejícím z Československa v této sekci byl Eduard Winter, který v meziválečném období působil na Německé univerzitě v Praze a se kterým počítal Zdeněk Kalista jako se spojencem při dokazování, že je možná spolupráce Čechoslováků a Němců v jednom státě¹²¹. Ve svém příspěvku, který zazněl v pátek odpoledne, se věnoval jansenismu v sudetských zemích (Der Jansenismus in den Sudetenländern).

Hned tři zástupce s československým mandátem měla devátá sekce nazvaná Historie práva a institucí středověku a novověku (Histoire du droit et des institutions (Moyen-Âge et temps modernes)). Prvním měl být podle oficiálního programu konference právní historik Otto Wilhelm Peterka, který působil na právnické fakultě Německé univerzity v Praze. Měl přednést referát v pátek dopoledne o právních dějinách kupeckých organizací ve střední Evropě (Rechtsgeschichte der kaufmännischen Organisationen in Mitteleuropa), kvůli náhlému onemocnění se však kongresu nemohl účastnit. Dalším československým zástupcem v této velmi obsáhlé sekci byl Bedřich Mendl, jakožto vyslanec Univerzity Karlovy. Mendlův příspěvek z pátečního odpoledne nesl název Půda a právo v počátcích středověkého města (Boden und Rechts in den Anfängen einer mittelalterlichen Stadt). Třetím zástupcem byl prof. Wilhelm Weizsäcker, který působil na Německé univerzitě v Praze. Jeho příspěvek v pátek odpoledne následoval Mendlův, týkal se středověkých sepsání práva v českých zemích v kontextu středoevropského právního vývoje (Die mittelalterliche Gerichtsverfassung der böhmischen Länder im Lichte der mitteleuropäischen Rechtsentwicklung).

Desátá sekce věnovaná sociálním a hospodářským dějinám středověku a novověku (Histoire économique et sociale (Moyen-Âge et temps modernes)) nenabídla žádný

¹²¹ KALISTA, Zdeněk. *Po proudu života* (2), s. 423-424

příspěvek československých historiků. Stejně tak nově zavedená sekce jedenáctá, která byla zaměřena na vojenské dějiny (Histoire militaire).

Dvanáctá sekce už opět nabídla příspěvky československých historiků. Tato sekce se zabývala historií duchovních a filozofických proudů, zejména filozofií, uměním a literaturou (Histoire des idées (philosophie, beaux-arts, littérature)). Prvním československým zástupcem s mandátem pražské Univerzity Karlovy byl Otakar Odložilík, který v pondělí odpoledne přednesl svůj referát s názvem Politické názory v Čechách na začátku 17. století (Political thought in Bohemia in the early XVIIth century). Druhým přednášejícím, také s pražským mandátem, byl Josef Pelikán, který ve čtvrtek odpoledne představil nástin metodologie do historie filozofie (Esquisse d'une méthodologie de l'histoire de la philosophie).

I v následující, třinácté, sekci věnované dějinám přírodních věd (Histoire des sciences naturelles) mělo Československo, konkrétně pražská Univerzita Karlova svého zástupce. Byl jím profesor dějin lékařství Josef Vinař, který v pondělí odpoledne přednesl svůj příspěvek o vývoji lékařské noetiky od 12. do 18. století (Le développement de la noétique médical du XIIe au XVIIIe siècle).

Sekce s pořadovým číslem čtrnáct zabývající se metodami historie, její teorií a vyučováním (Méthode historique, théorie de l'histoire, enseignement de l'histoire), měla dva československé přispěvatele. Byli jimi Eugen Perfeckij z Bratislavské univerzity s přednáškou, která se uskutečnila v pátek odpoledne, Vztahy polských středověkých pramenů s prameny německými a ruskými (Beziehungen der polnischen Annalistik im Mittelalter zur deutschen und russischen Annalistik) a Karel Stloukal, který byl vyslancem pražské Univerzity Karlovy a během sobotního dopoledne přednesl svůj referát na téma Nutnost reformy v dělení historických období (La nécessité d'une réforme de la division en périodes de l'histoire).

Poslední, nově zavedená, patnáctá sekce s názvem Mezinárodní ústředí pro syntézu (Centre international de Synthèse) ani mimořádná sekce věnovaná historické demografii

(Section de démographie historique) neměly mezi svými řečníky žádného československého zástupce¹²².

6.5 DOPROVODNÝ PROGRAM KONGRESU

Neformálním vztahům byly na kongresu věnovány doprovodné programy. Pro účastníky kongresu bylo uspořádáno několik večerních banketů. První se konal již v zahajovací den sjezdu, v neděli večer v budově curyšské univerzity, pořádala jej Antikvariátní společnost curyšská. Na druhý večer přeložila svůj banket francouzská Společnost moderní historie (Société d'histoire moderne), dle vzpomínek Karla Stloukala nebyla tato recepce dobře zásobena, zákusky prý pocházely z předchozího večera a nápoje během banketu došly¹²³. Pozvánka pro Jaroslava Prokeše na tento banket je v příloze této práce, jako příloha č. 3.

Třetí večer měly vyhrazený curyšské cechy, které uspořádaly vlastní bankety pro pozvané. Účastníci kongresu z řad pánů byli rozděleni do různých skupin a dostali pozvání od některé z cechovních společností. Pro dámy byly v ten samý čas uspořádány recepce v Klubu akademiček a v Lyceum-Club¹²⁴. Karel Stloukal s několika dalšími československými zástupci, mezi nimi byl i Wilhelm Wostrý či Jaroslav Prokeš, v jehož fondu se nachází také pozvánka na tento banket¹²⁵, dostali pozvání od cechovní společnosti Saffran, která pro své hosty připravila bohatý raut a také velmi bohatý kulturní program. Saffran byl jedním z curyšských cechů, sdružoval různé hokynáře a své jméno dostal podle praporu obchodníků s kořením, kde byl vyobrazen šafrán¹²⁶. Banket se konal v cechovním domě Saffranu, který se nachází naproti curyšské radnici v centru města a dodnes jej spravuje spolek Saffran a je zde možné uspořádat různé bankety či konference¹²⁷.

¹²² AUK, fond Jaroslav Prokeš, kart. 17, inv. č. 244, Oficiální program VIII. Mezinárodního kongresu historických věd v Curychu

¹²³ STLOUKAL, Karel. *VIII. Mezinárodní kongres věd historických v Curychu*, s. 30

¹²⁴ AUK, fond Jaroslav Prokeš, kart. 17, inv. č. 244, Předkongresové informace

¹²⁵ AUK, fond Jaroslav Prokeš, kart. 17, inv. č. 244, Pozvánka na banket cechovní společnosti Saffran

¹²⁶ Internetové stránky cechovní společnosti Saffran <http://www.saffran.ch/saffran.html> (25. 4. 2017)

¹²⁷ Internetové stránky cechovního domu Saffran <http://www.zunftHauszursaffran.ch/?lang=en> (25. 4. 2017)

Páteční večer byl věnován návštěvám konzulátů příslušných států, protože československý konzul ve Švýcarsku Bohdan Štrér musel narychlo odjet do Prahy, pro československé delegáty večer odpadl. Zajímavé je, že se tato situace opakovala, na předchozím Mezinárodním kongresu historických věd ve Varšavě byl večer na československém konzulátu ze stejného důvodu zrušen. Zrušena kvůli úmrtí byla také návštěva u Bodmerů¹²⁸, vážené curyšské podnikatelské rodiny, která se prosadila obchodem s hedvábím a jeho zpracováním. Dnes drží tato rodina četné podíly v několika průmyslových holdinzích a v také jedné švýcarské privátní bance¹²⁹. Vedle svých průmyslových aktivit rodina přispívá na různé galerie a muzea, jako například Muzeum umění ve švýcarském Churu¹³⁰.

Protože velká část historiků přijela do Curychu i se svými manželkami, byl organizován i doprovodný program pro dámy. Dámský program byl organizován výborem curyšských dam většinou souběžně s přednáškami. Organizátoři pro ně připravili různé výstavy, návštěvy cukráren či curyšských hedvábných domů. Ne všechny dámy tohoto programu plně využívaly, mezi účastnicemi byly i manželky historiků, které byly samy odborně činné či měly o obor zájem, tudíž místo doprovodných programů volily program odborný, tedy návštěvu přednášek. Na kongresu nechyběly také profesionální historičky, jak v řadách přednášejících, tak jako účastnice. Z československé výpravy to byla Milada Paulová, polská delegace měla ženy i mezi přednášejícími, na kongresu tak vystoupily Anna Dembińska či Jadwiga Kawasinska.

Zmiňovaný dámský program koordinovalo ústředí pro podniky společenské, které sídlilo společně s hlavním ústředím v budově curyšské polytechniky, kde se odehrával všechno odborný program. V kanceláři ústředí fungovala také směnárna, informační kancelář nebo pošta, byly zde dostupné rozličné výtisky novin a také zde sídlily dvě cestovní kanceláře. V čase kongresu bylo také možné podniknout výlet do blízkého, ale i vzdálenějšího okolí a poznat tak další kouty země. Mezi nabídkami byl výlet na horský

¹²⁸ STLOUKAL, Karel. *VIII. Mezinárodní kongres věd historických v Curychu*, s. 30

¹²⁹ Švýcarský deník Bilantz <http://www.bilanz.ch/300-Reichste-live?rid=3036&page=list> (25. 4. 2017)

¹³⁰ Švýcarský deník Bilantz <http://www.bilanz.ch/300-Reichste-live?rid=2877&page=list> (25. 4. 2017)

masiv Rigi, do poutního místa Einsiedeln, na Rýnské vodopády či do Klausenského průsmyku¹³¹.

Ve středu odpoledne se nekonaly přednášky a byl naplánován výlet na lodích přes Curyšské jezero do Rappersvillu. Mapa s trasou tohoto výletu je v příloze této práce, jako příloha č. 4. Organizátorům bohužel nepřálo počasí, takže tento jinak zajímavý výlet nebyl, podle Karla Stloukala, účastníky kongresu pochvalně hodnocen. Díky špatnému počasí, které v Curychu vládlo nejen ve středu odpoledne, ale po celý týden, kdy se Mezinárodní kongres historických věd odehrával, nebyl velký zájem o naplánované výlety, kterých se mohli delegáti účastnit, pokud zrovna nebyli na přednáškách. Ze sedmi naplánovaných výletů se naplnil pouze jeden¹³².

Účastníci kongresu se mohli také zúčastnit naplánovaných výletů po oficiálním skončení kongresového programu v Curychu. Na výběr bylo několik destinací a více termínů. Většina byla jednodenních a měla se konat hned v pondělí 5. září, přihlášení účastníci tak mohli navštívit mnoho švýcarských měst, která se v rámci různých výletů často překrývala. Jako příklad lze uvést Lucern, Svatý Mořic, Chur, Montreux či Sargans. Z těchto výletů se pak účastníci vraceli do větších švýcarských měst, jako je Bern, Ženeva, Lausanne nebo Curych, odkud se mohli rozjet domů nebo se mohli ještě zúčastnit dvoudenní exkurze po Lausanne a Ženevě. Exkurze po Lausanne a Ženevě byla naplánovaná na úterý 6. a středu 7. září. Na všechny tyto mimořádné výlety a exkurze bylo nutné se předem přihlásit u dvou zmíněných cestovních agentur, které zajišťovaly pro přípravný výbor cestování a ubytování¹³³.

Mimo výletů a banketů byly pro účastníky kongresu nachystány také výstavy. První z nich se týkala historických a jiných publikací, byla umístěná v jedné místnosti curyšské polytechniky. Tato výstava ačkoli byla v připravena v rámci prezentace Švýcarska nebyla zaměřena pouze na dějiny této země, ale spíše na knihy obecně.

Druhou výstavu připravil švýcarský státní archiv a umístil ji do gotické kružby zrušeného dominikánského kostela. Archiv zde vystavil řadu zajímavých listin, jako

¹³¹ AUK, fond Jaroslav Prokeš, kart. 17, inv. č. 244, Nabídka exkurzí během kongresu

¹³² STLOUKAL, Karel. *VIII. Mezinárodní kongres věd historických v Curychu*, s. 31

¹³³ AUK, fond Jaroslav Prokeš, kart. 17, inv. č. 244, Rozpis exkurzí

například konfедераční listiny švýcarských kantonů s věnci pečeti nebo zápis tzv. marburského protokolu s originálními podpisy Luthera, Zwingliho a Melanchtona. Pro československé návštěvníky byla zajímavá vystavená listina Václava IV., která byla vydána v Praze 24. června 1400, kterou král uděluje Curychu hrdelní právo¹³⁴.

K dalším kulturním akcím patřily organizované návštěvy švýcarského Zemského muzea, curyšské Ústřední knihovny, Domu umění či Umělecko-průmyslového muzea.

V rámci výletů, které mohli účastníci kongresu podniknout, byly zahrnuty i návštěvy dalších historicko-vědeckých pracovišť ve Švýcarsku. Na pohledu, který Josefu Šustovi zaslali manželé Mendlovi z Basileje, je krátká poznámka o tom, že si odtud Bedřich Mendl odváží spoustu podnětů¹³⁵. Basilej se rozhodl navštívit během kongresu také Zdeněk Kalista, který chtěl poznat toto koncilní město. Podle svých pamětí Po proudu života však toto město nenavštívil v rámci organizovaného výletu, nýbrž se tam vydal sám. Stejně jako o den později navštívil s Milošem Václavem Kratochvílem Rhonský ledovec¹³⁶.

6.6 JEDNÁNÍ KOMISÍ

Mezinárodní kongres je také příležitostí pro setkání jednotlivých komisí Mezinárodního svazu historických věd. Jednotlivé komise zasedaly během kongresu, některé i víckrát, jejich jednání bylo neveřejné, mohli se jej tedy účastnit pouze zvolení členové. Jako zprávy o jejich činnosti sloužily práce, které komise tvořily a které byly pravidelně uveřejňovány v Bulletinu.

Stloukalův článek v Českém časopise historickém dává nahlédnout do činností dvou komisí, jejichž byl členem. První z nich byla Komise publikační, která byla komisí vnitřní, tedy komisí přímo související s ústředím Mezinárodního svazu historických věd. Tato komise si pro curyšské jednání stanovila tři úkoly k řešení, prvním bylo mezinárodní rozšíření historických prací v jazycích malých národů, druhým byl bibliografický soupis miscellaneí a třetím úkolem měl být návrh na chronologické

¹³⁴ STLOUKAL, Karel. *VIII. Mezinárodní kongres věd historických v Curychu*, s. 31

¹³⁵ NA, fond Josef Šusta, kart. 7, inv. č. 16, Korespondence, Bedřich Mendl

¹³⁶ KALISTA, Zdeněk. *Po proudu života (2)*, s. 428

repertorium historiografie¹³⁷. Pro každý z těchto bodů byl předem vypracován návrh řešení, který zpracoval některý z členů komise spolu se svou národní sekci Mezinárodního svazu historických věd. Návrh byl na jednání komise předložen k diskuzi a úpravám. Z československého pohledu je zajímavé, že třetí bod jednání této komise byl zpracováván právě Karlem Stloukalem. Přednesl tedy návrh na realizaci vytvoření nové komise pro historiografii. Tímto úkolem byl pověřen na jednání ve Varšavě, kde návrh na vytvoření nové komise spolu s Ottou Peterkou přednesli. Na curyšském jednání však Stloukalův návrh z personálních důvodů pohořel, vznik nové komise však byl pro stávající komisi důležitý, proto byl vytvořen zjednodušený návrh, který byl přijat¹³⁸.

Druhou komisí, jejíž jednání se Karel Stloukal účastnil, byla komise pro vyučování dějepisu. Na programu byly povětšinou úkoly, které si tato komise stanovila již dříve a stále na nich pracovala. Jednalo se o snahu vymýtit ze všech středoškolských učebnic dějepisu formulace, které by urážely jinou národnost. Tyto snahy, které během předchozích jednání na kongresu ve Varšavě a v Bukurešti v roce 1936 byly velmi nadějně rozjety, v důsledku aktuální politické situace v Evropě velmi oslabily a ocitly se téměř na mrtvém bodě. Dalším bodem jednání této komise byla probíhající anketa o vyučování dějepisu na vysokých školách, jejíž uzavření se stále odkládalo, protože některé státy neodevzdaly výsledky ankety. Novinkou bylo svázání zmíněné ankety s anketou o vyučování dějin umění na vysokých školách, která měla být nově vytvořena. K tomuto kroku komise přistoupila kvůli francouzským požadavkům, protože ve Francii byla výuka dějepisu neodmyslitelně spojena s výukou dějin umění.

6.7 NEFORMÁLNÍ KONTAKTY ČESKOSLOVENSKÝCH HISTORIKŮ

Dle vzpomínek Karla Stloukala byl kontakt mezi jednotlivými národnostmi na kongresu přátelský nebo přinejmenším korektní. Českoslovenští účastníci kongresu měli již z předchozích let velmi dobré konexe na francouzské prostředí, proto během sjezdu vyhledávali kontakt především s francouzskými historiky, mezi nimiž byli Georges

¹³⁷ STLOUKAL, Karel. *VIII. Mezinárodní kongres věd historických v Curychu*, s. 17

¹³⁸ Tamtéž, s. 19

Pagès, Henri Berr, Pierre Caron, Alfred Coville, Nicolas Georges Marie Bourgin, Eugène Déprez, Henri Hauser, Jean Bourdon, Pierre Renouvin, Paul Van Tieghem a v neposlední řadě také generální sekretář Mezinárodního svazu historických věd Michel Lhéritier¹³⁹.

Z dalších národností měli českoslovenští historici úzké styky také s Jihoslovany (Dušan J. Popović, Milko Kos) a Rumuny (Nicolae Jorga, Gheorghe I. Brătianu, C. Marinescu, George Oprescu, Petre P. Panaitescu atd.). Samozřejmě se během sjezdu stýkali i s historiky jiných národností, zde se však jednalo spíše o jednotlivce, ale byli mezi nimi Poláci (Bronisław Dembiński, Marcelli Handelsmann, Oskar Halecki, Stanisław Marian Kutrzeba, Władysław Konopczyński, Stanisław Kot, Jan Dąbrowski, Wojciech Hejnosz), Italové (Gioacchino Volpe, Giovanni Maver), Angličani a dokonce i někteří říšští Němci ovšem pouze ze starší generace (Karl Brandi, Robert Holzmann) a také vídeňští v té době již také Němci (Ludwig Bittner, Felix Eduard Hirsch, Heinrich Srbik a Harold Steinacker). I s domácími Švýcary našli českoslovenští historici společnou řeč¹⁴⁰.

Nechyběl ani kontakt s Maďary (Sándor Domanovszky a Emerich Lukinich), Nory (Halvdan Koht), Dány (Aage Friis) či Švédy (Helge Almquist)¹⁴¹.

Z mimoevropských zemí se českoslovenští historici seznámili také s delegáty z Asie a Afriky, z Turecka (Reşat Ekrem Koçu¹⁴²), z Indie a v neposlední řadě také z Číny (Huši)¹⁴³.

Během kongresu byla samozřejmě možnost setkat se s zahraničními kolegy i mimo oficiální program kongresu. Zdeněk Kalista ve druhém díle svých pamětí Po proudu života zmiňuje schůzku, na kterou jeho, Bedřicha Mendla, Josefa Matouška a Karla Stloukala pozval německý historik Hans Görgen¹⁴⁴. Schůzka se uskutečnila v curyšské

¹³⁹ STLOUKAL, Karel. *VIII. Mezinárodní kongres věd historických v Curychu*, s. 11

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 11

¹⁴¹ Tamtéž, s. 12

¹⁴² Karel Stloukal uvádí v článku pouze český přepis příjmení jako Kosay

¹⁴³ STLOUKAL, Karel. *VIII. Mezinárodní kongres věd historických v Curychu*, s. 12

¹⁴⁴ Podle informací o Görgenovi uvedených ve vzpomínkách Zdeňka Kalisty, se jedná o Hermana Mathiase Görgena.

restauraci Petershoff a mimo Hanse Görgena, který před nacistickým režimem utekl do Rakouska a po Anšlusu přes Československo do Švýcarska, se tohoto setkání účastnil benediktin bratr Thomas, politický emigrant z Rakouska¹⁴⁵. Zúčastnění společně rozmlouvali o aktuální politické situaci a nebezpečí, které hrozí Československu a také celé Evropě. Zdeněk Kalista vzpomíná, že atmosféra setkání byla sice přátelská, ale v souvislosti s probíranými tématy ji hodnotí jako ponurou až depresivní a že zanechala ve všech přítomných silný pocit strachu. V souvislosti s touto schůzkou se rozhodli Zdeněk Kalista a Josef Matoušek zkrátit svůj plánovaný pobyt ve Švýcarsku a odjet do Československa společně s ostatními účastníky hned po skončení kongresu¹⁴⁶.

6.8 MEZINÁRODNÍ SPOLUPRÁCE PO VIII. MEZINÁRODNÍM KONGRESU HISTORICKÝCH VĚD V CURYCHU

Curyšský Mezinárodní kongres historických věd byl na dlouhou dobu posledním mezinárodním sjezdem historiků sloučených pod hlavičkou Mezinárodního svazu historických věd. Druhá světová válka totiž násilně přerušila dosavadní vývoj mezinárodní historické spolupráce. Neodehrálo se ani zasedání Valného shromáždění Mezinárodního svazu historických věd v Praze naplánované na květen 1939 ani další kongres v Římě v roce 1943. Rada zvolená na kongresu v Curychu vydržela ve svých funkcích až do roku 1948, kdy byla zvolena provizorní rada¹⁴⁷. Tato provizorní rada měla za úkol připravit první poválečný kongres, který se odehrál v roce 1950 v Paříži¹⁴⁸.

Už události roku 1938 dávaly tušit, že se blíží nějaký konflikt. Napjatou atmosféru reflektoval ve svých pamětech Zdeněk Kalista, když vzpomíná na svůj neklid z rozhovorů s rakouskými emigranty či některými polskými kolegy ohledně česko-německých vztahů¹⁴⁹. Karel Stloukal v článku o kongresu v Českém časopise

¹⁴⁵ Zdeněk Kalista píše, že si nevzpomíná na celé jméno bratra Thomase, podle informací, které ale v souvislosti s ním uvádí se jedná o Thomase Michelse, OSB

¹⁴⁶ KALISTA, Zdeněk. *Po proudu života* (2), s. 425-428

¹⁴⁷ Seznam členů rady Mezinárodního svazu historických věd <http://www.cish.org/index.php/fr/page-2/archives-et-histoire/liste-des-membres-du-bureau-1926-2010/> (25. 4. 2017)

¹⁴⁸ Seznam všech uskutečněných Mezinárodních kongresů historických věd <http://www.cish.org/index.php/fr/congres-et-autres-rencontres/liste-des-congres-du-cish-depuis-lorigine/> (25. 4. 2017)

¹⁴⁹ KALISTA, Zdeněk. *Po proudu života* (2), s. 425-429

historickém zmiňuje nevyžádanou pozornost, kterou budili českoslovenští historici díky současné mezinárodní situaci a díky tomu, že byla otázka Československa zmiňována snad ve všech západoevropských novinách¹⁵⁰.

Spolupráce československých historiků se zahraničními kolegy byla velmi dobře nastartována navzdory relativně krátkému období samostatné československé historiografie. Za dvacetileté období si někteří českoslovenští historici vybudovali dobré vztahy se zahraničními kolegy a československá historiografie získala viditelné místo na poli historiografie evropské. Svoji stopu zanechala také v historiografii francouzské, francouzští historici v meziválečném období měli reálný zájem na vzájemné spolupráci s československými kolegy¹⁵¹.

I českoslovenští historici brali francouzské kolegy jako své spojence a mnohdy i přátele, proto jim také v předvečer mnichovské konference adresovala Československá společnost historická otevřený dopis, který je vyzýval k podpoře Československé republiky proti požadavkům nacistického Německa. Autory dopisu byli Karel Stloukal a Josef Matoušek a podepsali jej další významné osobnosti československého dějepisectví, jako například Josef Šusta či Bedřich Mendl. Dopis bohužel zůstal zcela bez odezvy¹⁵².

Nacistická okupace a druhá světová válka nejen, že znemožnily pokračovat v rozvíjení mezinárodní spolupráce, ale také omezily rozvoj historiografie v Československu. Řada československých historiků nemohla pokračovat ve své práci, někteří se stali obětí nacistického režimu, jako například Josef Matoušek, Bedřich Jenšovský či Evžen Stein, jiní zas pod nátlakem německé propagandy inklinovali k nacistickému výkladu dějin, příkladem je Josef Pfitzner. V řadách československých historiků se našli i ti, kteří uprchli z nacistického Československa, významným zástupcem je Otakar Odložilík, který emigroval do Spojených států amerických.

¹⁵⁰ Zdeněk Kalista mluví ve svých pamětech *Po proudu života* 2 na s. 425 o *Neue Züricher Zeitung* a dalších novinách, které si kupoval. Jeho tvrzení dokazují i digitalizované výtisky některých dalších francouzských novin, jako například Temps dostupné na <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k263681n/f2.item.r=zurich>

¹⁵¹ VYČICHLOVÁ, Veronika. *Revize pozitivistického dějepisectví a percepce školy Annales v české historiografii 20. a 30. let 20. století*.

¹⁵² NÁLEVKA, Vladimír. *Československá společnost historická v letech nacistické okupace.*, s. 452

Ani v poválečné době se nepodařilo mezinárodní spolupráci znovu rozvinout, zejména díky nástupu komunismu. Režim nepodporoval mezinárodní spolupráci zejména se západními, svobodnými zeměmi. Ačkoli by se na první pohled mohlo zdát, že když byl Karel Stloukal v roce 1948 zvolen do provizorní rady Mezinárodního svazu historických věd, bude to pro československé dějepisectví zárukou pokračující mezinárodní spolupráce, opak byl pravdou. Karlu Stloukalovi nebylo umožněno vyjet na kongres do Paříže v roce 1950¹⁵³.

¹⁵³ LACH, Jiří. *Českoslovenští historici na meziválečných mezinárodních historických sjezdech.*, s. 50

7 ZÁVĚR

Ve své bakalářské práci jsem se věnovala kontaktům československých historiků se zahraničím, zejména pak s prostředím frankofonním. Jako příklad, na kterém jsem mapování těchto kontaktů prováděla, jsem si zvolila VIII. Mezinárodní kongres historických věd v Curychu, který se odehrával v roce 1938.

VIII. Mezinárodní kongres historických věd byl zvolen kvůli období, ve kterém se odehrávala, které charakterizuje napjatá atmosféra v evropské politice před vypuknutím války. Ale hlavně proto, že československá historiografie, která se jako samostatná mohla začít plně rozvíjet až po vzniku Československé republiky v roce 1918, potřebovala čas na budování a rozvinutí kontaktů se zahraničím. Dvacetiletý časový odstup už poskytuje možnost hodnotit dosavadní vývoj a rozvoj kontaktů.

Československé a evropské historiografii byla věnována pozornost hned v úvodu práce. Snažila jsem se ve stručnosti postihnout základní rysy a proudy dějepisectví ve 20. a 30. letech 20. století. Ačkoli s francouzským prostředím se nepodařilo navázat spolupráci tak úspěšně, jak si možná někteří českoslovenští historici přáli, přesto můžeme mluvit o velmi dobrých osobních vztazích, které si za relativně krátkou dobu českoslovenští historici s jejich frankofonními kolegy vypěstovali. Významným příkladem může být vztah Josefa Šusty a generálního sekretáře Mezinárodního svazu historických věd Michela Lhéritiera. Jejich vzájemný respekt a přátelství lze odhalit v jejich korespondenci ve fondu Josefa Šusty. Jiří Lach si ve svém článku Českoslovenští historici na meziválečných mezinárodních historických sjezdech všimá také podobnosti osudů těchto dvou vědců, kteří byli význační svou neúnavnou prací a kteří díky tomu byli následně obviněni z kolaborace¹⁵⁴.

Mezinárodnímu svazu historických věd byla věnována jedna kapitola, ve které jsem se snažila popsat jeho fungování. Zaměřila jsem se na dobu 30. let 20. století, která je stěžejní pro uchopení situace na kongresu v Curychu v roce 1938 a porovnála se situací dnes. Zaměřila jsem se nejen na fungování Svazu a jeho organizaci, ale také jsem se,

¹⁵⁴ LACH, Jiří. *Českoslovenští historici na meziválečných mezinárodních historických sjezdech.*, s. 49

pomocí inventáře fondu Mezinárodního svazu historických věd ve francouzském Národním archivu, pokusila o zmapování publikací, které vycházely a dodnes s některými obměnami vycházejí. Ve spojitosti s Mezinárodním svazem historických věd se během 30. let 20. století objevilo několik sporných událostí silně ovlivněných politickými nátlaky evropských států, do kterých měl podle některých kritiků svaz zasáhnout. Tyto události jsem se také snažila obsáhnout ve své práci.

Krátká pozornost byla věnována i zasedání Federace historických společností východoevropských, které se odehrálo dva dny před zahájením Mezinárodního kongresu historických věd v Curychu. Tato Federace umožňovala mezinárodní spolupráci napříč východoevropským prostorem a současně spolupráci v oblasti studia východoevropských dějin.

Největší pozornost je samozřejmě věnována VIII. Mezinárodnímu kongresu historických věd. Snažila jsem se zmapovat průběh příprav kongresu, jak ze strany švýcarského přípravného výboru, který musel připravit nejen programovou část, ale také zajistit veškeré technické zázemí pro delegáty, podrobněji jsem tuto přípravu popsala na základě materiálů zaslaných účastníkům, které se dochovaly v osobních fondech Jaroslava Prokeše a Josefa Šusty. Stejně tak jsem se snažila obsáhnout přípravu československých historiků na kongres, věnovala jsem se volbě témat přednášek a přihlašování se československých historiků na kongres. Pro vykreslení koordinace příprav jsem zvolila korespondenci československých historiků s Josefem Šustou, předsedou Československé společnosti historické, který ačkoli se sám kongresu neúčastnil, měl tyto přípravy na starosti. Využito také bylo Šustovy korespondence s ústředím Mezinárodního svazu historických věd, s přípravným výborem ve Švýcarsku nebo také korespondence s generálním sekretářem Mezinárodního svazu historických věd Michele Lhéritierem.

Jako podklady pro rekonstrukci programu kongresu byly použity oficiální oběžníky, program a další informace pro přihlášené delegáty kongresu, které se nacházejí v osobních fondech Josefa Šusty a Jaroslava Prokeše a které umožnily ověřit či rozšířit paměti některých československých historiků.

Zajímavým dokreslením kongresu jsou podkapitoly věnované doprovodnému programu a neformálním kontaktům československých historiků na kongresu. Doprovodný

program zahrnoval nejen program pro manželky historiků, které doprovázely své manžely, ale také různé bankety a společenské akce pro delegáty. Tyto společenské akce byly různého charakteru, jak pro všechny delegáty, tak akce jen pro zvané nebo jen pro muže. Součástí doprovodného programu byly také všemožné výlety a exkurze, jejichž seznam dostali účastníci ještě před kongresem, které byly naplánované do dalších švýcarských měst či jako různé horské túry a podobně.

Mapování vztahů a neformálních kontaktů československých historiků s jednotlivými zahraničními kolegy by vydalo na jinou, velmi obsáhlou práci, proto je zde uveden pouze výčet osobností z řad historiků, kteří s Čechoslováky udržovali přátelský vztah. Pro tuto podkapitolu jsem využila paměti historiků Karla Stloukala a Zdeňka Kalisty.

V závěru práce jsem se zabývala otázkou, zda bylo možné pro československé historiky navázat na dosavadní mezinárodní spolupráci i po VIII. Mezinárodním kongresu historických věd v Curychu, kdy se delegáti rozjízďeli v předtuše velkého konfliktu a pro mnohé to bohužel byl poslední kongres v jejich životě z důvodu vypuknutí druhé světové války a pozastavení činnosti Mezinárodního svazu historických věd a také následnou nadvládou komunistických režimů ve východní Evropě.

Pro získání lepšího přehledu o fungování Mezinárodního svazu historických věd a kongresů, které jsou pod jeho hlavičkou pořádány každých pět let se zmíněným přerušením během druhé světové války od roku 1926, respektive od roku 1900 s přestávkou během první světové války, by bylo užitečné nahlédnout do fondu Mezinárodního svazu historických věd, který je uložený ve francouzském národním archivu a obsahuje dokumenty od prvního kongresu v roce 1900 do roku 2000. Ve fondu se nachází řada úředních dokumentů, korespondence a další písemnosti.

V rámci této práce byl také zpracován jmenný rejstřík osob, které byly pro československou a evropskou, potažmo světovou historiografii 20. a 30. let 20. století přínosem a které jsou zmíněny v této práci.

SOUPIS PRAMENŮ A LITERATURY

LITERATURA

BENEŠ, Zdeněk. *Dějiny, osobnost a odpovědnost. (Příspěvek k poznání historického myšlení Z. Kalisty na konci 40. let 20. století)*. In: KOLDINSKÁ, Marie a Alice VELKOVÁ, ed. *Historik zapomenutých dějin: sborník příspěvků věnovaných prof. dr. Eduardu Maurovi*. Praha: Libri, 2003. ISBN 80-7277-223-6, s. 63-70

BENEŠ, Zdeněk. *Věda jako monolog a dialog*. In: Česká a československá účast na mezinárodních kongresech historických věd, sborník ze stejnojmenné konference, která se konala 27. června 2006 v Českých Budějovicích jako součást světového kongresu SVU, České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Historický ústav Filozofické fakulty ve spolupráci s NTP Pelhřimov, 2006 s. 7-14.

BLÄNSDORF, Agnes. *Une collaboration scientifique dans un esprit vraiment œcuménique et international : Les congrès internationaux d'historiens et le Comité International des Sciences Historiques dans l'Entre-deux-guerres*. In: *Revue germanique internationale*, dostupné na: <https://rgi.revues.org/413#tocto1n5> (25. 4. 2017)

FRANÇOIS, Michel. *Cinquante ans d'histoire du Comité International des Sciences Historiques*. In: *Bulletin CIHS* numéro 10 (1974-1976), dostupné na: <http://www.cish.org/index.php/fr/page-2/archives-et-histoire/cinquante-ans-dhistoire-du-comite-international-des-sciences-historiques/> (25. 4. 2017)

KALISTA, Zdeněk. *Po proudu života (2)*. Brno: Atlantis, 1996. ISBN 80-7108-127-2

KUTNAR, František a Jaroslav MAREK. *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví: od počátků národní kultury až do sklonku třicátých let 20. století*. 3., dopl. vyd. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2009. ISBN 9788071064022.

KŁOCZOWSKI, Jerzy. *East Central Europe in the historiography of the countries of the region*. Lublin: Institute of East Central Europe, 1995. ISBN 83-85854-14-2., dostupné na http://biblioteka.teatrnn.pl/dlibra/Content/10987/East_Central_Europe.pdf

LACH, Jiří. *Českoslovenští historici na meziválečných mezinárodních historických sjezdech*. In: Česká a československá účast na mezinárodních kongresech historických věd, sborník ze stejnojmenné konference, která se konala 27. června 2006 v Českých Budějovicích jako součást světového kongresu SVU, České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Historický ústav Filozofické fakulty ve spolupráci s NTP Pelhřimov, 2006 s. 29-52.

LACH, Jiří, *Účast československých historiků na sjezdech ve Varšavě (1933) a v Curychu (1938) a na činnosti CISH*. In: Acta Universitatis Palackinae Olomouensis Facultas philosophica politologica 5, s. 293-302

NÁLEVKA, Vladimír. *Československá společnost historická v letech nacistické okupace*. In: České země a Československo v Evropě XIX. a XX. století: sborník prací k 65. narozeninám prof. dr. Roberta Kvačka / Uspoř. Jindřich Dejmek, Josef Hanzal. - 1. vyd. Praha: Historický ústav, 1997 s. 447-459, ISBN 80-85268-61-2

STLOUKAL, Karel. *VII. mezinárodní kongres věd historických ve Varšavě*. In: *Český časopis historický* / Praha: Historický klub 39, č. 3-4, (1933), s. 537-564.

STLOUKAL, Karel. *VIII. Mezinárodní kongres věd historických v Curychu*, in: zvláštní otisk z Českého časopisu historického ročník XLIV (1938), Praha: Politika, 1938

VLČEK, Vladimír. *Josef Macůrek*. Edice Věda kolem nás, Praha: Academia, 2015, dostupné na <http://www.hiu.cas.cz/cs/download/casopisy-elektronicky-na-web/2015/macurek-vlcek-2015-vkn.pdf> (25. 4. 2017)

VYČICHLOVÁ, Veronika. *Revize pozitivistického dějepisectví a percepce školy Annales v české historiografii 20. a 30. let 20. století*. Cahiers du CEFRES, Centre Français de Recherche en Sciences Sociales (CEFRES), 2003, Francouzská inspirace pro společenské vědy v českých zemích, s.133-177.

NEVYDANÉ PRAMENY

NA, osobní fondy, fond Šusta Josef, PhDr., inv. č. 16, Korespondence s přáteli a vědci

NA, osobní fondy, fond Šusta Josef, PhDr., inv. č. 17, Korespondence s vědeckými institucemi

AUK, osobní fondy, fond Prokeš Jaroslav, sign. V, inv. č. 244, Informační materiály k VIII. Internationaler Kongress für Geschichtswissenschaften Zürich 1938

AUK, osobní fondy, fond Prokeš Jaroslav, sign. II b 1, Osobní korespondence

Masarykův ústav a Archiv Akademie věd ČR, Odborné (vědecké) spolky a společnosti do roku 1948, fond Československá společnost historická

INTERNETOVÉ ZDROJE

<https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1918-1938-csr/milan-hodza-3/prehled-ministru-24650/> (25. 4. 2017)

<http://www.cish.org/index.php/fr/page-2/archives-et-histoire/liste-des-membres-du-bureau-1926-2010/> (25. 4. 2017)

<http://www.h-net.org/reviews/showrev.php?id=11551> (25. 4. 2017)

<https://rgi.revues.org/413#tocto1n5> (25. 4. 2017)

https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/103060/X_SlavicaLitteraria_10-2007-1_16.pdf?sequence=1 (25. 4. 2017)

<https://kramerius.lib.cas.cz/client/index.vm?q=537&page=doc&start=&rows=#pid=uu id:bbf029bf-45b9-11e1-1119-001143e3f55c;hist=2> (25. 4. 2017)

<http://www.cish.org/index.php/fr/page-2/statuts/> (25. 4. 2017)

<http://www.cish.org/index.php/en/presentation/constitution/> (25. 4. 2017)

<http://www.cish.org/index.php/fr/membres/organismes-internationaux/> (25. 4. 2017)

<http://www.cish.org/index.php/fr/membres/comites-nationaux/republique-tcheque-czech-republic/> (25. 4. 2017)

<http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k2636808/f2.item.r=zurich.zoom> (25. 4. 2017)

<http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k263681n/f2.item.r=zurich> (25. 4. 2017)

<https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1918-1938-csr/milan-hodza-2/prehled-ministru-24651/> (25. 4. 2017)

<http://www.cish.org/index.php/fr/page-2/archives-et-histoire/liste-des-membres-du-bureau-1926-2010/> (25. 4. 2017)

<https://catalog.hathitrust.org/Record/007847102> (25. 4. 2017)

http://www.cnkh.usd.cas.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=18&Itemid=34 (25. 4. 2017)

https://www.siv.archives-nationales.culture.gouv.fr/siv/rechercheconsultation/consultation/ir/pdfUD.action?irId=FRAN_IR_004519&udId=d_5_3 (25. 4. 2017)

http://renouvaud.hosted.exlibrisgroup.com/primo_library/libweb/action/dlSearch.do?institution=41BCULIB&vid=41BCULIB_VU1&search_scope=41BCULIB_ALL&tab=default_tab&indx=1&bulkSize=10&dym=true&highlight=true&displayField=title&query=any%2Ccontains%2Ccomit%C3%A9%20international%20des%20sciences%20historiques&query_temp=comit%C3%A9%20international%20des%20sciences%20historiques&submit=go (25. 4. 2017)

http://www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/organizacni_struktura/utvary_mzv/specializovany_archiv_mzv/kdo_byl_kdo/strer_bohdan.html (25. 4. 2017)

<http://www.bilanz.ch/unternehmen/family-offices-die-geldmaschinen-der-superreichen> (25. 4. 2017)

<http://www.bilanz.ch/300-Reichste-live?rid=3036&page=list> (25. 4. 2017)

<http://www.bilanz.ch/300-Reichste-live?rid=2877&page=list> (25. 4. 2017)

<http://www.saffran.ch/> (25. 4. 2017)

<http://www.zunfthauszursaffran.ch/?lang=en> (25. 4. 2017)

<http://sbirkysk.nkp.cz/index.php?page=sbirky&id=9> (25. 4. 2017)

<http://Annales.ehess.fr/> (25. 4. 2017)

https://fr.wikipedia.org/wiki/Historiographie#Le_XXe.C2.A0si.C3.A8cle_:_de_1.27histoire_.C2.AB_scientifique_.C2.BB_.C3.A0_1.27histoire_.C2.AB_.C3.A9clat.C3.A9e_.C2.BB (25. 4. 2017)

<https://halshs.archives-ouvertes.fr/halshs-01233032/document> (25. 4. 2017)

https://www.siv.archives-nationales.culture.gouv.fr/siv/rechercheconsultation/consultation/ir/consultationIR.action?irId=FRAN_IR_004519&udId=root&details=true&gotoArchivesNums=false&auSeinIR=true (25. 4. 2017)

https://fr.wikipedia.org/wiki/%C3%89cole_des_Annales (25. 4. 2017)

<http://www.ichschina2015.org/cms/dhwx/1132.jhtml> (25. 4. 2017)

<https://www.ethz.ch/en/campus/locations/zurich-region/HG.html> (25. 4. 2017)

<http://www.cish.org/index.php/fr/congres-et-autres-rencontres/liste-des-congres-du-cish-depuis-lorigine/> (25. 4. 2017)

SEZNAM OBRAZOVÝCH PŘÍLOH:

Příloha 1 – Pohlednice od Milady Paulové pro Josefa Šustu (archiv autorky)

Příloha 2 – Mapka okolí Vysoké školy polytechnické v Curychu (archiv autorky)

Příloha 3 – Pozvánka na večírek Société d'histoire moderne (archiv autorky)

Příloha 4 – Mapa výletu z Curychu do Rappersvilu (<https://mapy.cz/zakladni?mereni-vzdalenosti&x=8.7010713&y=47.2875283&z=11&rm=98OZrxKXv4mN0xKEKE98bzrxJse-98rLrxJhJx9UELrhSw>)

JMENNÝ REJSTŘÍK

A

Almquist, Helge Knut Hjalmar (17.prosince 1880, Stockholm – 29. února 1944, tamtéž) (str. 57)

- Švédský historik, archivář a politik, profesor historie a politologie na Univerzitě v Uppsale a na Univerzitě v Göteborgu, působil ve švédském národním archivu

B

Berr, Henri Ferdinand, Komtur Čestné legie (31. ledna 1863, Lunéville - 19. listopadu 1954, Paříž) (str. 57)

- Francouzský historik a filozof, zakladatel Revue de Synthèse historique

Bidlo, Jaroslav (17. listopadu 1868, Záboří nad Labem – 1. prosince 1937, Praha) (str. 15, 16, 28, 29, 40, 44)

- Český historik, profesor východoevropských dějin na Univerzitě Karlově v Praze, člen České akademie věd a umění a také Královské české společnosti nauk

Bittner, Ludwig (19. února 1877, Vídeň - 2. dubna 1945 tamtéž) (str. 57)

- Rakouský historik a archivář, profesor Vídeňské univerzity a ředitel rakouského Haus-, Hof- und Staatsarchivu a pozdějšího Vídeňského říšského archivu

Bloch, Marc (6. července 1886, Lyon – 16. června 1944, Saint-Didier-de-Formans) (str. 12, 13, 15)

- Francouzský historik, spoluzakladatel školy Annales a periodika Annales d'histoire économique et sociale, profesor na univerzitách ve Štrasburku, na Sorboně, v Clermont-Ferrand a Montpellier

Bourdon, Jean (str. 57)

Bourgin. Nicolas Georges Marie (17. března 1879, Nevers - 17. září 1958, Choisy-au-Bac) (str. 57)

- Francouzský historik a archivář

Brandi, Karl Maria Prosper Laurenz (20. května 1868, Meppen – 9. března 1946, Göttingen) (str. 57)

- Německý historik, profesor německých dějin na Univerzitě v Göttingenu
Brătianu, Gheorghe I. (3. února 1898 – 23.–27. dubna 1953) (str. 57)

- Rumunský historik, profesor na Univerzitě v Bukurešti

C

Caron, Pierre (19. června 1875, Versailles – 19. ledna 1952, Paříž) (str. 57)

- Francouzský historik a archivář, jeho specializací byla francouzská revoluce

Coville, Alfred (11. srpna 1860, Versailles – 30. března 1942, Paříž) (str. 57)

- Francouzský historik, pedagog na univerzitách v Dijonu, Caen a Lyonu

Č

Čejchan, Václav, PhDr. (13.března 1904, Praha - 23.dubna 1973, tamtéž) (str. 17, 49)

- Archivář, knihovník, historik

D

Dąbrowski, Jan (21. prosince 1890, Krosno - 17. června 1965, Krakov) (str. 57)

- Polský historik, profesor na Jagelonské univerzitě v Krakově a na Univerzitě ve Vilniusu

Dembińska, Anna (24. července 1895, Sokolow u Wrzesnia – 19. června 1954, Poznaň) (str. 53)

- Polská historička a archivářka, dcera Bronislava Dembińského

Dembiński, Bronislav (14. srpna 1858 Mała Komorza – 23. listopadu 1939 Poznaň) (str. 57)

- Vysokoškolský pedagog, historik a politik, poslanec v Říšské radě a následně v Sejmu a také polský ministr náboženství a veřejné osvěty

Déprez, Eugène (29. května 1874, Caen – 19. srpna 1951, Rennes) (str. 57)

- Francouzský archivář a historik, profesor na Univerzitě v Rennes

Domanovszky, Sándor (27. května 1877, Sibiu - 30. dubna 1955, Budapešť) (str. 57)

- Maďarský historik, profesor kulturní historie na Univerzitě Loránda Eötvöse v Budapešti, člen maďarské Akademie věd a rady Mezinárodního svazu historických věd v letech 1933-1938

Dunan, Marcel (1. ledna 1885 - 7. října 1978) (str. 47)

- Francouzský historik, profesor dějin Francouzské revoluce na Sorboně

E

Ehrenberg, Victor Leopold (22. listopadu 1891, Hamburk – 25. ledna 1976, Londýn) (str. 48)

- Profesor antických dějin

F

Febvre, Lucien (22. července 1878, Nancy – 25. září 1956, Saint-Amour) (str. 12, 13, 15)

- Francouzský historik, spoluzakladatel školy Annales a periodika Annales d'histoire économique et sociale, profesor na Univerzitě ve Štrasburku a na Collège de France v Paříži

Florovskij, Antonij Vasil'jevič (1. prosince 1884, Kirovohrad, Ukrajina – 27. března 1968, Praha) (str. 28, 29, 44, 45, 50)

- Ruský historik, 1922 vyhoštěn ze Sovětského svazu, působil na Ruské právnické fakultě a také právě na Univerzitě Karlově v Praze

Friedrich, Gustav (4. června 1871, Poděbrady – 19. listopadu 1943, Praha) (str. 15)

- Český historik a archivář, profesor na Univerzitě Karlově v Praze a ředitel Státní archivní školy

Friis, Aage (16. srpna 1870, Korsør – 5. října 1949, Hellerup) (str. 57)

- Dánský historik, profesor historie na Univerzitě v Kodani

G

Ganshof, François-Louis (14. března 1895, Brugy – 26. července 1980, Brusel) (str. 40)

- Belgický medievista, profesor středověkých dějin na Univerzitě v Gentu

Gentil, Giovanni (30. května 1875, Castelvetro – 15. dubna 1944, Florencie) (str. 25)

- Italský idealistický filozof, označovaný jako filozof fašismu

Goll, Jaroslav (14. července 1846, Chlumec nad Cidlinou – 8. července 1929, Praha) (str. 14, 15, 17)

- Profesor dějin na Karlově Univerzitě v Praze, zakladatel Českého časopisu historického a československé pozitivistické historické školy

Görgen, Herman Mathias (23. prosince 1908, Wallerfangen – 3. května 1994, Bonn) (str. 57, 58)

- Historik a politik německého původu, působil v Rakousku jako profesor na Katolické univerzitě v Salzburku, v roce 1938 uprchl přes Československo do Curychu a do Brazílie, po svém návratu do Německa v roce 1954 působil jako novinář a politik

Groh, Vladimír, Prof. PhDr. (26. ledna 1895, Holešov – 30. září 1941, Brno) (str. 39, 48)

- Profesor starověkých dějin na Filosofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně a na Univerzitě Komenského v Bratislavě

H

Halecki, Oskar (26. května 1891, Vídeň – 17. září 1973, White Plains, New York) (str. 57)

- Polský historik, profesor východoevropských dějin na univerzitách ve Varšavě, ve Fordhamu, v Montreálu a na Columbijské univerzitě

Handelsman, Marcelli (8. července 1882, Varšava – 20. března 1945, koncentrační tábor Dora-Nordhausen) (str. 40, 57)

- Polský historik, profesor na Univerzitě ve Varšavě, věnoval se středověkým i moderním dějinám a také historické metodologii

Hauser, Henri, rytíř Čestné legie (19. července 1866, Oran – 27. května 1946, Montpellier) (str. 57)

- Francouzský historik, profesor na Sorboně v Paříži, jeho oborem byly dějiny 16. století

Hejnosz, Wojciech (3. května 1895, Budy Łańcuckie – 22. června 1976, Toruň).(str. 57)

- Polský historik a archivář, profesor na Univerzitě Mikuláše Koperníka v Toruňi

Hirsch, Felix Eduard (7. února 1902, Berlín – 12. prosince 1982, Newtown, Pennsylvania) (str. 57)

- Historik a žurnalista německého původu, který emigroval před nacistickým režimem do Ameriky, kde se stal profesorem historie na Bard College v New Yorku

Hoffman, Georg (str. 33)

Holzmann, Robert (str. 41, 57)

Huši (Čína) (str. 57)

CH

Chaloupecký, Václav (12. května 1882, Dětenice – 22. listopadu 1951, tamtéž) (str. 16, 45)

- Profesor československých dějin na Univerzitě Komenského v Bratislavě a Univerzitě Karově v Praze

J

Jenšovský, Bedřich, PhDr. (24. září 1889, Praha - 12. února 1942, koncentrační tábor Osvětim) (str. 45, 59)

- Český historik a archivář, ředitel Zemského archivu v Praze

Jorga, Nicolae (17. ledna 1871, Botoșani - 27. listopadu 1940, Strejnicu, Prahova) (str. 40, 57)

- Rumunský historik a politik, byl rumunským předsedou vlády

K

Kalista, Zdeněk, Doc. PhDr. (22. července 1900, Benátky nad Jizerou – 17. června 1982, Praha) (str. 17, 39, 46, 50, 55, 57, 58, 63)

- Historik a literární kritik, vyučoval s nucenými politickými přestávkami na Univerzitě Karlově v Praze

Kawasinska, Jadwiga (str. 53)

Kocian, Jiří, Prof. PhDr., CSc. (31. srpna 1956, Pardubice) (str. 21)

- Český historik, profesor soudobých českých a československých dějin na Univerzitě Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, generální sekretář Českého komitétu historiků

Koht, Halvdan (7. července 1873, Tromsø – 12. prosince 1965, Bærum) (str. 57)

- Norský historik a politik, profesor historie na Univerzitě v Oslu a norský ministr zahraničních věcí, 1926-1960 člen rady Mezinárodního svazu historických věd

Konopczyński, Władysław (26. listopadu 1880, Varšava – 12 July 1952) (str. 57)

- Polský historik, profesor na Jagelonské univerzitě v Krakově, jeho specializací byly polské politické dějiny 17. a 18. století, po nástupu komunismu mu byly všechny akademické tituly odňaty

Kos, Milko (12. prosince 1892, Gorizia – 24. března 1972, Lublaň) (str. 57)

- Slovinský historik, profesor slovinských dějin na Univerzitě Lublani, člen slovinské akademie věd

Koçu, Reşat Ekrem (1905, Istanbul – 6. července, 1975) (str. 57)

- Turecký historik a spisovatel, zabýval se zejména městem Istanbul v Osmanské říši

Kot, Stanisław (22. října 1885, Ruda – 26. prosince 1975, Middlesex) (str. 57)

- Polský historik a politik, profesor na Jagelonské univerzitě v Krakově, člen polské Akademie věd a umění a člen polské exilové vlády během druhé světové války

Kratochvíl, Miloš Václav (6. ledna 1904 Vídeň – 9. července 1988 Praha) (str. 45, 55)

- Archivář, po druhé světové válce profesor na FAMU a dramaturg Československého státního filmu

Krofta, Kamil (17. července 1876, Plzeň – 16. srpna 1945, Vráž) (str. 15)

- Český politik a historik, profesor historie na Univerzitě Karlově v Praze, 1936-1938 československý ministr zahraničí, zemřel v důsledku nacistického věznění v Terezínské Malé pevnosti, krátce po osvobození

Kutrzeba, Stanisław Marian (15. listopadu 1876, Krakov – 7. ledna 1946, tamtéž) (str. 57)

- Polský právní historik, profesor na Jagelonské univerzitě v Krakově, specializoval se na dějiny polského práva a dějiny Polska od 14. do 18. století

L

Leland, Waldo Gifford (17. července 1879, Newton, Massachusetts - 19. října 1966) (str. 40-43)

- Americký historik a archivář, zasloužil se o založení Národního archivu ve Spojených státech amerických, 1926-1960 členem rady Mezinárodního svazu historických věd

Lhéritier, Michel (1889-?) (str. 40-42, 57, 61, 62)

- Francouzský historik a generální sekretář Mezinárodního svazu historických věd 1926-1945

Łopaciński, Wincenty Franciszek (3. října 1886, Varšava – 22. dubna 1939, tamtéž)¹⁵⁵
(str. 28)

- Polský historik a archivář, profesor dějin na Polské svobodné univerzitě ve Varšavě, 1928-1938 generální sekretář Federace historických společností východoevropských

Lukinich, Emerich (4.dubna1880, Varjas - 16.května 1950, Budapešť) (str. 28, 29, 57)

- Maďarský historik a archivář, profesor dějin východní Evropy na Univerzitě v Bratislavě a po vzniku Československa na Univerzitě v Budapešti

M

Macůrek, Josef, Prof. PhDr., DrSc. (31. března 1901, Chomýž — 20. dubna 1992, Brno) (str. 17, 29)

- profesor na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity a její děkan, specializoval se na novověké dějiny střední a východní Evropy

Marinescu, Ion C. (str. 57)

- Rumunský historik a politik, ministr spravedlnosti (-1944) a hospodářství

Matoušek, Josef, Doc. PhDr. (13. ledna 1906 Hořice – 17. listopad 1939 Praha) (str. 17, 46, 49, 57-59)

- Historik a vysokoškolský pedagog popravený nacisty 17. listopadu 1939

¹⁵⁵ Za poskytnutí údajů o Wincentu Franciszku Łopacińském, děkuji dr. Sebastianu Grudzieńskému z Jagellonské knihovny v Krakově a PhDr. Marku Ďurčanskému, Ph.D.

Maver, Giovanni (18. února 1891, Korčula - 12. července 1970, Řím) (str. 57)

- Italský slavista a polonista, profesor slavistiky na Univerzitě v Římě, zahraniční člen polské akademie věd

Mendl, Bedřich (29. srpna 1892, Břežany – 28. září 1940, Praha) (str. 16, 38, 44, 45, 50, 55, 57, 59)

- Profesor hospodářských dějin na Univerzitě Karlově v Praze

Michels, Thomas, OSB (28. října 1892, Krefeld - 13. ledna 1979, Salzburg) (str. 58)

- Vlastním jménem Peter Franz Michels, rakouský benediktýn, profesor dějin na Saint Michael's College ve Vermontu a na Manhattanville College v New Yorku a po návratu z v roce 1947 také na Univerzitě v Salzburku

N

Nabholz, Hans (12. června 1874, Bachs - 5. května 1961, Curych) (str. 32, 37, 40-43)

- Švýcarský historik a archivář, profesor historie na Univerzitě v Curychu, archivář švýcarského státního archivu, 1933-1960 působil v radě Mezinárodního svazu historických věd na různých pozicích

Novák, Jan Bedřich (27. listopadu 1872, Orlík – 19. října 1933, Praha) (str. 29)

- Český historik a archivář, ředitel Zemského archivu a Státního historického ústavu v Praze

Novotný, Václav (5. září 1869, Ivančice – 14. červenec 1932, Řevnice) (str. 15, 16)

- Český historik, profesor historie na Univerzitě Karlově v Praze, člen České akademie věd a umění a také Královské české společnosti nauk

O

Oberdörfer, Kurt (str. 26, 45)

Odložilík, Otakar, Prof. PhDr. (12. ledna 1899, Kostelec u Holešova – 14. července 1973, Bohinje, Jugoslávie) (str. 17, 29, 38, 44, 45, 51, 59)

- Český historik, profesor na Univerzitě Karlově v Praze, a po své emigraci v roce 1939 a následně i v roce 1948 také profesorem na Univerzity of Colorado v Boulderu, na Univerzity of Pennsylvania ve Washingtonu, Northwestern University v Evanstonu, na Univerzity of Kansas a na Columbia University v New Yorku

Oprescu, George (27. listopadu 1881 – 13. srpna 1969) (str. 57)

- Rumunský historik, profesor na Univerzitě v Bukurešti, zakladatel a vedoucí Institutu pro dějiny umění

P

Pagès, Georges (2. dubna 1867 – 27. září 1939) (str. 57)

- Francouzský historik a pedagog, jeho specializací byly moderní dějiny

Panaitescu, Petre P. (11. března 1900, Iași – 14. listopadu 1967) (str. 57)

- Rumunský literární historik, profesor na Univerzitě v Bukurešti

Paulová, Milada (2. listopadu 1891, Loukov-Dařenice – 17. ledna 1970, Praha) (str. 16, 29, 31, 53)

- Česká historička, první docentka a profesorka v Československu a současně první žena s právem přednášet na univerzitě, přednášela na Univerzitě Karlově v Praze, jejím oborem byla zejména byzantologie

Pekař, Josef, Prof. PhDr. (12. dubna 1870, Malý Rohozec – 23. ledna 1937, Praha) (str. 15, 16, 36)

- Český historik, profesor dějin na Univerzitě Karlově a také její rektor, člen České akademie věd a umění a také Královské české společnosti nauk, založil a redigoval Český časopis historický

Pelikán, Josef, PhDr. (18. března 1900, Kunžak - 3. srpna 1956, Praha) (str. 45, 51)

- Vědecký pracovník Československé akademie věd, redaktor Časopisu Společnosti přátel starožitností

Perfeckij, Eugen (10. dubna 1888, Nosově, SSSR - 18. srpna 1947, Bardějov, Slovensko) (str. 45, 51)

- Profesor východoevropských dějin na Univerzitě Komenského v Bratislavě

Peterka, Otto Wilhelm (1876, Praha – 1945, Klecany) (str. 20, 41, 44, 45, 50, 56)

- Česko-německý právní historik, profesor na Německé univerzitě v Praze

Pfützner, Josef (24. března 1901, Petrovice u Krnova – 6. září 1945, Praha) (str. 45, 59)

- Historik, za Protektorátu Čechy a Morava náměstek primátory, v meziválečném období měl velmi dobré vztahy s českými historiky, od roku 1937 se však obrátil a stal se německým nacistickým politikem, byl popraven na základě velkého retribučního dekretu

Pirenne, Henri (23. prosince 1862, Verviers – 24. října 1935, Uccle) (str. 13, 15, 16)

- Belgický historik, profesor na Univerzitě v Gentu

Popović, Dušan J. (1894–1985) (str. 57)

- Srbský historik, profesor na Univerzitě v Bělehradě, jeho předmětem zájmu byly především dějiny Vojvodiny

Prokeš, Jaroslav, Prof. PhDr. (11. ledna 1895 Kněžice – 30. března 1951) (str. 16, 17, 45, 48, 52, 62)

- Profesor českých dějin, vyučoval na Státní archivní škole, ředitel Archivu ministerstva vnitra

R

Renouvin, Pierre (9. ledna 1893, Paříž - 7. prosince 1974, tamtéž) (str. 57)

- Francouzský historik, profesor na Sorboně v Paříži, specialista na dějiny mezinárodních vztahů

S

Sanctis, Geatano de (15. října 1870, Řím – 9. dubna 1957, tamtéž) (str. 25)

- Italský historik, profesor antických dějin, jedním z 12 profesorů, kteří odmítli přísahat věrnost fašistickému režimu Benita Mussoliniho

Savický, Petr Nikolajevič (3. února 1895, Černihov, Ukrajina – 13. dubna 1968, Praha) (str. 45)

- Ruský ekonom, sociograf a geograf, v roce 1920 emigroval z Ruska v roce 1922 se dostal do Prahy, zde přednášel na Ruské právnické fakultě a na Německé univerzitě

Skalský, Gustav, PhDr. (13. března 1891, Velká Lhota u Dačic – 20. září 1956, Praha) (str. 45, 48, 49)

- Docent numismatiky, ředitel Národního muzea

Srbik, Heinrich Ritter von (10. listopadu 1878, Vídeň- 16. února 1951, Ehrwald, Tirol) (str. 57)

- Rakouský historik, profesor novověkých a hospodářských dějin na Vídeňské univerzitě, během nacistické okupace vedl rakouskou Akademii věd, roku 1919 byl pasován na rytíře

Stein, Evžen, PhDr. (19. září 1902, Praha - 1. února 1943, koncentrační tábor Osvětim) (str. 48, 59)

- Středoškolský profesor, historik

Steinacker, Harold (26. května 1875, Budapešť - 29. ledna 1965, Innsbruck) (str. 57)

- Rakouský historik, profesor obecných dějin na Karlo-Ferdinandově univerzitě v Praze a na Univerzitě v Innsbrucku a její pozdější rektor

Stloukal, Karel, PhDr (2. listopadu 1887, Zlín – 19. listopadu 1957, Praha) (str. 16, 20, 25, 26, 28, 29, 31, 36, 38, 40-47, 51, 52, 54-60, 63)

- Český historik a archivář, profesor historie na Univerzitě Karlově v Praze, 1948-1950 člen provizorní rady Mezinárodního svazu historických věd

Š

Šebánek, Jindřich (12. října 1900, Písek – 14. ledna 1977, Brno) (str. 45, 48)

- Český historik a archivář, profesor pomocných věd historických na Masarykově univerzitě v Brně

Štrér, Bohdan (8. listopadu. 1881, Žákava u Plzně – 21. října 1973, Praha) (str. 53)

- Československý diplomat, velvyslanec ve Švýcarsku

Šusta, Josef, Prof. Ph.Dr., Komtur Čestné legie (19. února 1874, Třeboň – 27. května 1945, Praha) (str. 15, 16, 18, 31, 36-39, 42-44, 46, 49, 55, 59, 61, 62)

- Český historik a politik, profesor obecných dějin na Univerzitě Karlově v Praze, prezident České akademie věd a umění, 1920-1921 ministr školství a národní osvěty, 1928-1933 členem rady Mezinárodního svazu historických věd

T

Temperley, Harold William Vazeille (20. dubna 1879, Cambridge – 11. července 1939, tamtéž) (str. 40, 41)

- Britský historik, profesor moderních dějin na Univerzitě v Cambridge, 1926-1938 členem rady Mezinárodního svazu historických věd

Tieghem, Paul Van (1871 - 1948) (str. 57)

- Francouzský literární historik

Tissot, Laurent (5. února 1953, Fribourg) (str. 19)

- Švýcarský historik, profesor dějin ekonomie na Univerzitě v Neuchâtelu a děkan filozofické fakulty této univerzity, v současné době pokladník Mezinárodního svazu historických věd

U

Ussani, Vincenzo (27. dubna 1870, Neapol – 1. února 1952, Řím) (str. 40)

- Italský filolog, profesor latinské literatury na univerzitách v Messině, v Palermě, v Padově, v Pise a v Římě

V

Vetter, Quido (5. června 1881, Praha – 20. října 1960, tamtéž) (str. 44)

- Český historik přírodních věd, zejména matematiky, středoškolský profesor a člen řady mezinárodních historických organizací

Vinař, Josef (21.července 1876, Praha, - 21.března 1961, tamtéž) (str. 51)

- MUDr., PhDr., plukovník, profesor dějin lékařství a hodegetiky

Volpe, Gioacchino (16. února 1876, Paganica – 1. října 1971, Santarcangelo di Romagna) (str. 41, 57)

- Italský historik, profesor moderních dějin na Univerzitě v Římě

W

Weizsäcker, Wilhelm (2. listopadu 1886, Praha – 19. června 1961, Heidelberg) (str. 50)

- Profesor právní historie na Německé univerzitě v Praze, po druhé světové válce na univerzitě v Heidelbergu

Winter, Eduard, Prof. ThDr. PhDr. (16. září 1896, Hrádek nad Nisou - 3. března 1982, Berlín) (str. 50)

- Duchovní a historik, vyučoval na Německé univerzitě v Praze, po druhé světové válce na univerzitách v Halle a Berlíně

Woodward, Ernest Llewellyn, Sir (14. května 1890, Londýn – 1971) (str. 40)

- Britský historik, profesor moderních dějin na Univerzitě v Oxfordu, přednášel také na Univerzitě v Princetonu ve Spojených státech amerických, 1938-1948 byl pokladníkem Mezinárodního svazu historických věd

Wostrý, Wilhelm, PhDr. (14.8.1877, Žatec – 1951, Německo) (str. 20, 26, 41, 42, 45-47, 49, 52)

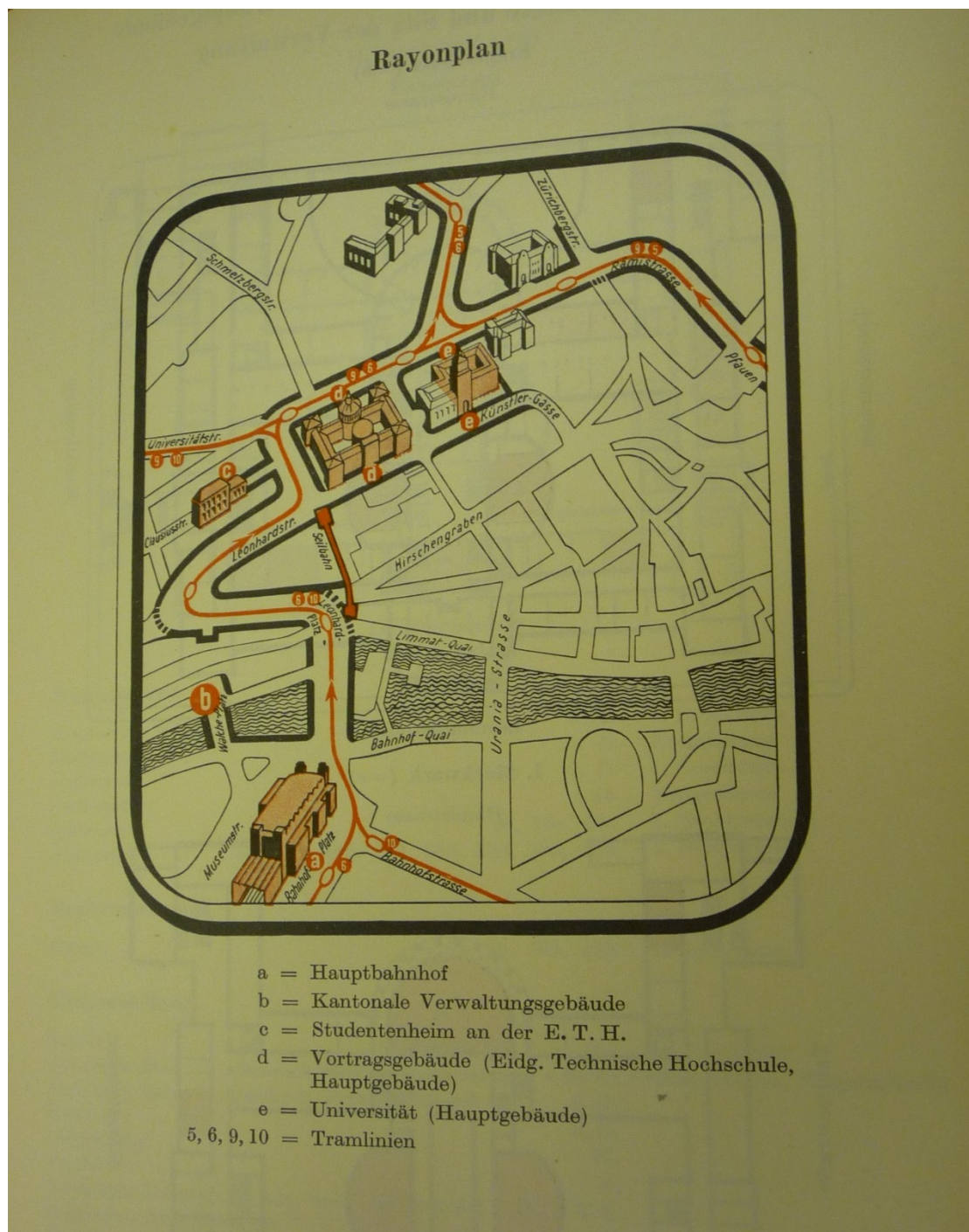
- Profesor dějin na Německé univerzitě v Praze

PŘÍLOHY

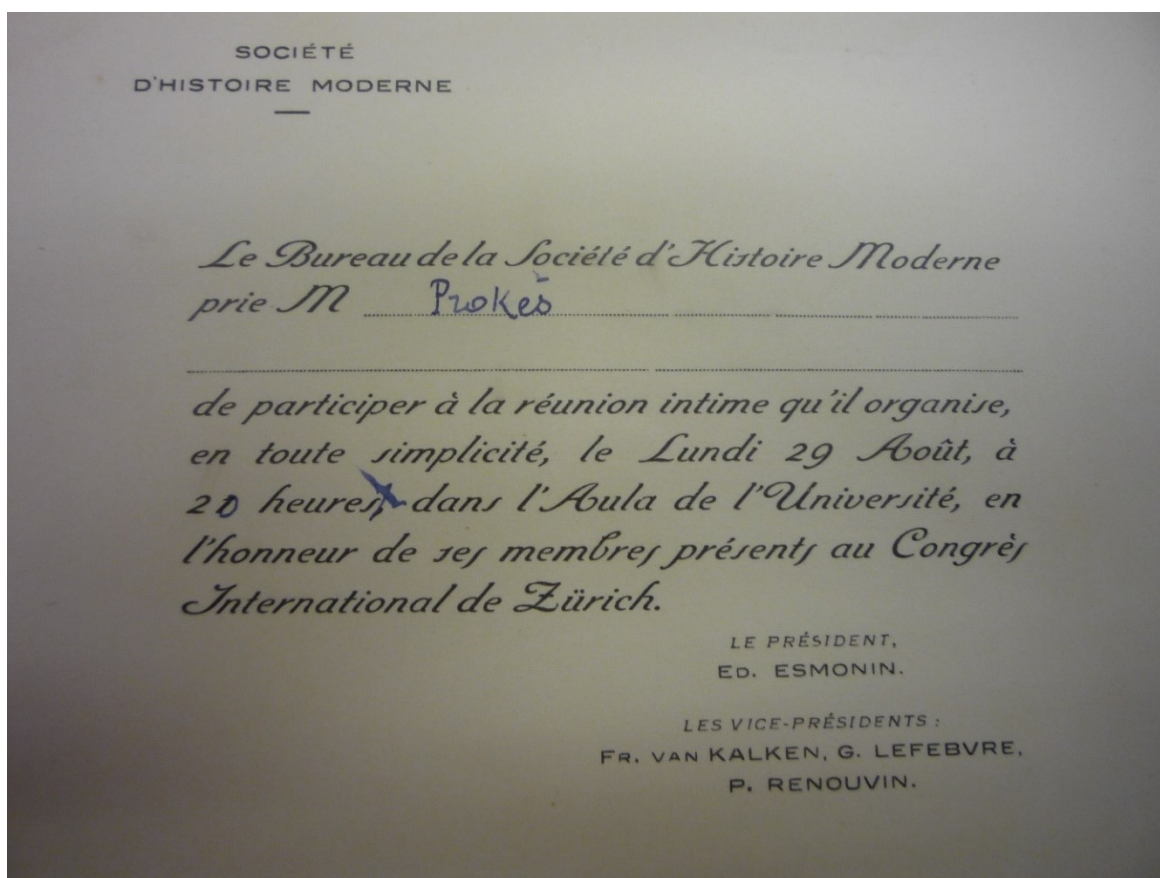
Příloha 1. – Pohlednice od Milady Paulové pro Josefa Šustu

Příloha 2 – mapka okolí Vysoké školy polytechnické v Curychu

Příloha 3 – pozvánka na večírek Société d'histoire moderne

Příloha 4 – mapa výletu z Curychu do Rappersvilu

